

Івуринка

Українська Муза

ПОЕТИЧНА АНТОЛОГІЯ

Пчілка Олена (Косач), Білиловський, Масляк, Грабович,
Грінченко, Шнайдер (Кравченко), Бобенко, Корженко,
Кононенко.

Випуск 5

1908

Київ

УКРАЇНСЬКА МУЗА

Українська Муза

ПОЕТИЧНА АНТОЛОГІЯ

ОД ПОЧАТКУ ДО НАШИХ ДНІВ

ПІД РЕДАКЦІЄЮ

Олеки Коваленка

Київ, 1908

SLAVIC DIVISION

SEP 28 1994

HARVARD COLLEGE LIBRARY

ДРУКАРНЯ БАРСЬКОГО ХРЕЩАТИК 40

УКРАЇНСЬКА

МУЗА

ПОЕТИЧНА АНТОЛОГІЯ

(ІСТОРИЧНА ХРЕСТОМАТІЯ)

ОД ПОЧАТКУ
ДО НАШИХ ДНІВ

ПІД РЕДАКЦІЄЮ

Олеки Коваленка

Київ, 1908

ОЛЕНА ПЧІЛКА.

(Справжнє ім'я Ольга Петровна Косач)

Род. 1852 р.

Ольга Петровна Косач, рідна сестра Михайла Драгоманова, писати почала по українські під впливом М. П. Старицького—переклала кілька казок Андерсена. Живучи на Волині, записала багато українського етнографічного матеріалу, і з того запасу подала де-які знадоби для великих праць: для „Історичних пісень малорусского народа“, які Драгоманов упорядкував разом з Антоновичем (вид. 1874—1875 р.); для „Очерков звуковой истории малорусск. нарѣчія“ (1876 р.); „Малорусских народных преданий и рассказов“ (1876 р.) і инш. Багато передала М. Лисенкові мотивів пісень, що ввійшли в його збірники. Працювала в Києві разом з іншими над українським словарем. На Волині збрала багато народніх узорів і видала альбом їх, під назвою „Український народній орнамент“ (зразки вишивання, тканиня, писанок), з передмовою про наукове значіння зібраного матеріалу. Це й була перша видана її праця (1876 р.). „Українські Узори“ вийшли вже третім виданням. Твори свої Олена Пчілка друкувала в „Зорі“ („Пігмаліон“, 1884 р.; „Забавний вечір“ 1885 р.; „Чад“ 1886 р.; „Світло добра і любові“ 1888 р.; „Маскарад“ 1888 р.; „За правдою“ 1889 р.; „Три Ялинки“ 1891 р.); в „Дзінкові“, в „Бібліот. для молодіжї“, в альманахах: „Перший Вінок“ („Товаришки“), який видала разом з Наталею Кобринською (Львів, 1887 р.); „Рада“ (велика поема „Козачка Олена) і инш. Вона помагала Старицькому поправляти і в значній мірі й редакувати альманах „Рада.“ В своїх оповіданнях Олена Пчілка малює життя української інтелігенції другої половини 60-х і 70-х років, і пробудження в ній національної самосвідомости. Крім оригінальних творів, поетичних і прозових, Олена Пчілка переклала де-які твори М. Гоголя (в 1881 р. у Києві видано її переклади: „Записки божевільного“ і „Майська ніч“), Сиркомлі, Пушкіна, Лермонтова (між иншим, „Мцирі“). В 1880 році вона видала „Співомовки Руданського“ з передмовою до їх; в 1881 р. „Сужена не огужена“, жарт в 1 дії. В 1884 р. написала драму в 4 х діях „Світлова річ“. В 1886 р. видала вона збірник своїх поезій під назвою „Думки мережанки“. Під час заборони української літератури була співробітницею часописів, що видавалися українцями російською мовою: писала в київській часописі „Труд“ (під іменем О. Пчілка, Гни-біда, Ковалько й инші), в місячнику „Київська Старина“ (в цій часописі видатніші писання її: „Национальные типы в украинской народной словесности“, „Українські колядки“,

„Н. Стороженко“, критична розправа; „Пам'яті товариша“, біографія і разом критичний огляд творів М. Старицького). Родилась Олена Пчілка 17 червня 1852 року в сім'ї діди́ча. Вчилась в київському „образцовому пансіоні благородних дівичь.“ В 1868 р. вийшла заміж за П. Косача. Тепер вона живе в Києві, видає і редагує часописи „Рідний край“ і „Молоду Україну“.

Літературні джерела для біографії: 1) Ол. Грушевський—Сучасне українське письменство в його типових представниках („Літ.-Наук. Вістн.“, 1908 р. кн. IV); 2) Большая Энцикл. тов. „Просвѣщеніє“, т. 11; 3) Энцикл. Слов. Брокг. и Ефр. т. 36; 4) Олена Пчілка—Біографічн. замітки в „Зорі“, 1888 р. (т. 1 і 3); 5) Додатки до опублікованих відомостей, подані особисто письменницею.

Волинські спогади.

Волинь незабутня, країно славутня,
 У пишній красі ти красуєш;
 Здавен твою бачу українську владу,
 Здавен мою душу чаруєш:
 Я рідну мову, ту люблю розмову,
 В краях твоїх всюди вчуваю:
 Те слово живуще, віки невміруше,
 Я скрізь в тобі серцем вітаю.
 І з словом жаданим та з людом коханим
 Єднаєш ти в серцю мойому
 Ті спогади ясні про милі та красні
 Куточки в обширі твоюму.
 Єсть інші між ними, куточками тими,
 Що душу мою прикували,
 Що милую вроду, знайому подобу,
 З життям моїм тісно з'єднали.
 Я иншу місцину, як люблю годину,
 У думці ніколи не страчу:
 В воздушнім просторі, у мертвім околі—
 Живе своє серце там бачу.
 У блисканню річки, в ясній, невеличкій,
 Обличча ввижаються явні,
 У гомоні гаю, в зеленім розмаю,
 Розмови вчуваються давні...
 В затишнім куточку, немов в сповиточку,
 Заснули годиноньки милі,
 На камені сірім, здавен обвітрілім,
 Мов роки приковані цілі.

* * *

Перед блакитним морем в світлі яснім
 Стоїть дівчина молода;
 Між лаврів, олеандр, в гурті прекраснім,
 Про що хороша гада?
 Їй спом'янувся хуторець убогий
 В далекій, рідній стороні:
 Там степ німий простягся геть розлогий,
 Неначе спить у тяжкім сні.
 Край хуторця самотная криниця,
 Вода тихесенько брентить;
 Самотная схилилася вербиця,
 Спустивши кучері, стоїть...
 Дівчина кинулась, зорить довкола—
 Десь близько пісня прогула!..
 О, як не схожа тая баркарола
 З піснями хутора була!

СОНЕТ.

Минула молодість!... мов пісня про-
 шуміла!..
 У думках смутно я схилиюся чолом—
 Я чую смерть: неначе віє вже крилом
 І заглядає в очі її постать біла.
 Це ти, нірвано вічная, сумна, немила?...
 Безсилий чую жах перед твоїм лицем.

Пожди! не поспішай з смертельним тим
вінцем,
Нехай моя додолу ще не пада сила!
Нехай на любу Україну надивлюсь,—
Мій погляд промінем святим палає;
Нехай з братами ще я словом поділюсь,
Хай пісня тая ще по світу погуляє.
Нірвана десь туманом повилась...
Із мого серця пісня знову полилась.

Пісні минулого.

Проречисті тії читаю скрижалі
Народних пісень. І надії, і жалі
Свої тут народ положив у піснях...
Лунає та мова у дрібних листах,
І мертві ті ватаги із могили
Говорять, торкаючи душу і сили...
Та речі в пустині німії гомонять,
А люди живії мовчать!..

ХУСТИНА.

(З поеми „Козачка Олена“)

Пролітала зозуленька
Через ясний бір;
Завітала дівчинонька
До козака в двір.
— „Здоров, милий, чорнобривий!
Чи мене пізнав?
Як з іншою повинчався,
То ще ж не стрівав!...
Та не схиляй головоньки,—
Не корить прийшла:
Була б довга та розмова,
Година ж мала:
Уже стоїть осідланий
Твій кінь воронець,—
Треба хутко знаходити
Розмові кінець...
Одіжджаєш ти, козаче,
У непевну путь,—

Може тобі доведеться
І руки згорнуть...

То ж колишня твоя мила
Прощатись прийшла,
Та гостинця на прощання
Тобі принесла:

Пам'ятаєш мережану
Хустину мою?

На весілля готувала,—
Цього не втаю!

Не здалася хустиночка
На весілля нам...
Але ж—тобі готувала,
Тобі і оддам!

Нехай здасться хустиночка
Не на те, щоб гнить,—
А для слави козацької,
Сідельце укрить.

Добре ж твоє, козаченьку,
Серденько воліло,
Виступаєш з товариством
За святее діло.

Хай Господь тебе провадить
У тую дорогу,
Нехай доля над ворогом
Судить перемогу!

Коли ж будеш незрадливим,—
Хай доля спріє,
Нехай щастя ця хустина
Тобі привертає!

Повертайсь тоді додому
Із військом шасливо,—
Хай розплете твоя жінка
Коникові гриву!...

Коли ж в ділові святому
Зрадиш, козаченьку,—
Хай натрапиш, вертаючись,
На злу доріженьку.

Хай тоді у чистім полі
Ти марно загинеш---
І моєю хустиною
Собі руки вкриєш!

Пам'ятай же тее слово,
Що тут говорила,
Як прощатись приходила
Незвінчана мила!"...

По тій мові пішла з двору...
Тихо біля хати,
Тільки чутно, як голосить
Жінка у кімнаті..

Прощання.

Прощай, моя люба, прощай, моя мила!
Подай міні руку твою!
Прийми ж ти, голубко моя сизокрила,
Останню сповідь мою:
Мандрую, кохана, в непевну дорогу,
В тяжку, невідому путь,—
Судилось здобути міні перемогу,
Чи ранньою смертю заснуть,—
Хай буде, як буде! Не маю вертатись
Назад з того шляху, що взяв,
Не маю тії корогви одцуратись,
Що вільно і щиро я зняв.
Жили ж поривання й надії палкіі
У нас, моя вірна, в обох,—
Ми ширую віру і думи святії
З тобою кохали удвох.
Чи треба ж казати що тебе не забуду?
Нехай не турбується серце твоє!
З останнім диханням хіба я позбуду
І думи, й кохання моє.
Прощай, хай очей твоїх ясне сіяння
Просвітить непевну путь,
Хай любі стискання руки, цілування
Не жаль, а одвагу дають!

Ніяково.

Дружинонько мила! не хочу тобі я
Перечити в справах твоїх,
Га тільки єсть певна у мене надія,
Що слів не одвернеш моїх,
Торад у дрібнотах, моя ж ти пташино!

От бачиш, наприклад, недавно якось
Я бачив: служниця з села, та Горпина,
Сиділа з тобою рядком... Те здалось
Міні не до ладу... Звичайно, нехай:—
Єднання з народом,—це річ не псує...
Та треба, голубко, зважати на звичай:
Ніяково, серце моє!

Або хоч би й це, моя рибочко мила:
Обідав у нас хтось чужий...
Видимую ж прикрість ти гостю вчинила:
Крививсь він на вбір твій чудний...
Народне убрання, це річ пречудесна!
Тут навіть і думка хороша єсть...
Ну, що ж, отак дома—тепер у нас весна,—
Чому не зробити убранню ту честь?
Це добре часами, убір той сільський,
І так закраша він обличчя твоє!...
Та треба зважати, як хтось є чужий:
Ніяково, серце моє!

Та й мова синочка теж трохи клопоче
Мене, як на йй я спинюсь...
Звичайно, мале ще й навчиться, як схоче,
По всякому—тим не журюсь...
Скажу: навіть мило, як тее малятко
Народню пісеньку втішно співа,
Чи казку про „вову“ прокаже, „зайчатко“,
Чи „татком“ пестливо мене назива;—
А все ж воно якось... здається чудним!..
Між людьми у вуха неначе б то бьє..
Бо знаєш: вважають у нас те смішним...
Ніяково, серце моє!

Пророк.

Велик пророк! велике його слово,—
Воно луна, як дзвін той голосний,
Все плем'я рідне слухати готово
Натхненну мову, гомін той дивний.
Пророк в громаді, наче кедр в діброві:
Здійма він високо своє чоло;
І мужі товпляться, і чорноброві
Жінки з дітьми малими круг його.
І по степу широкім розляглося

Казання вішого пророка—ватага,—
 Тим словом кожне серце пронялося,
 Огонь палкий по душах пробіга.
 — „Ти батько наш!“ пророку люд гукає:
 „Ти світло яснее сліпим очам!
 Поводарь наш! твоя душа вгадає
 Той шлях у край, одданий Богом нам.
 В твоїх устах сама Господня воля,
 Твоя рука-правиця єсть свята!
 Нехай же в ній спочине наша доля,—
 Благословенна чиста дума та!
 Веди ж ти нас величним шляхом правди!
 З тобою душі наші і серця;
 Тобі пребудем вірні ми завжди,
 Нехай святиться в-вік година ця!“
 Іде пророк на ту розмову к Богу;
 Проводить же його прихильний люд,—
 Вкриває віттям пальмовим дорогу,
 Хвалу співа, гуде тімпанів гуд.
 І сльози чулі полились в пророка,
 Як на горі він став на самоті,
 Там на Синаю. Вся душа глибока
 В молитві серця вилилась отій,
 В молитві ширій за свій люд нужденний,
 Що долю доручив йому свою:
 О, Господи! порадь той люд спасенний,
 Подай свій заповіт святий, молю!
 Нехай скріпить він чистії бажання
 Всього народу вірного мого,
 Нехай в скрижальх божії сказання
 Затвердять думку щирюю його!“
 І довго ревне так пророк молився,
 І виблагав з небес той заповіт.
 З гори ж зійшов, в долині опинився,
 Укрив чоло йому холодний піт!
 Що ж там побачив він серед долини?
 Нічого!.. Люд отой, що йшов за ним,
 Недовго так,—щасливої хвилини!—
 Тепер стояв перед стовпом німим!
 Перед безглуздим ідолом простягшись,
 Народ пророків ідолу моливеь,
 Бику з метала,—віри одцуравшись
 Недавньої. І мовчки подививсь
 Пророк на люд той свій зрадливий,
 Скипіло серце з жалю та з печалі,
 Прокляв той час гіркий та нещасливий,

Об землю він розбив святі скрижалі!..
 Та другий жаль прокинувся у пророка,
 Як довше він на свій народ дививсь:
 Йому зъявилась яма та глибока
 Душевная, в котру той люд точивсь.
 І полились в пророка сльози знову,
 І він одрікся жалю свого,—
 До Бога знов здійняв гарячу мову,
 Щоб спас нещасний, рідний люд його!

До КОБЗАРЯ.

Кобзарю наш! хвали не треба
 Твоїм пісням, твоїм думкам,
 Немов зоря з ясного неба,
 Вони пів-віку сяють нам!
 Та ще ясніш зоря блискуча
 Твоєї слави засія,
 Коли згадать, яка живуча
 Була та думонька твоя:
 Ти не позбувсь думок юнацьких,
 Не одцуравсь,—ні в полоні,
 Ні в диких нетрах азіяцьких,
 Де довгі роки йшли сумні...
 О, часто думка молодая
 Промінням грає, як зоря,
 Немов прудка орлиця тая
 Під хмари високо ширя;
 Та роки йдуть... весна минає
 Тих молодощів золотих,
 Життя багато навіває
 Розчарування, дум смутних...
 Холоне серце, гасне мрія,
 Як сонце в хмарних небесах,
 Зникає смілива надія,
 Замість одваги—в серці страх...
 І коли думка жалібниця
 Колишні пориви згада,—
 Юнацьких років зоряниця
 Встає—журливая, бліда:
 „То був весняний шум потока,
 То безрозумний ряд химер,

То мрії помилка глибока,—
 Пора одуматься тепер*!..
 Юнацька мрія одвернеться,—
 Іде других шукать вона..
 Душа ж холодна зостанеться,—
 Як пустка кинута, сумна..
 Не дай, Господь, дожить до того,
 Щоб віру ширу загубить,
 Позбуться пориву святого,
 Руками думку задавить!
 Кобзарю наш, почуй благання
 І жись навчи нас так, як ти,
 Щоб найсвятіші поривання
 Аж до могили донести!

Рідне слово.

Так довго сподівана, ждана година
 Настала для рідного слова мого:
 Не так, як приборкана, смутна пташина,
 Озветься воно із затишку свого;
 Не так,—весняним жайворонком у полі
 Українська мова тепер залуна
 І гомоном вільним по всьому роздоллі,
 По всій Україні озветься вона.
 Дарма, що по небу весняному тучі
 Громадою темною швидко летять,
 Не страшно пташині ні грому, ні бучі,—
 Кріз хмари бо проміні сонця мигтять!
 Дзвінкий жайворонок то вгору, до сонця,
 Зівьється, де сяє йому любий рай,
 То пісню співа й до людського віконця...—
 Летиж, рідне слово, лети в рідний край!

КЕСАРЬ ОЛЕКСАНДРОВИЧ БІЛИЛОВСЬКИЙ.

Род. 1859 р.

Уперше поезії Білиловського були надруковані в 1876 р. в „Ниві“ (Коломийський); далі він містив свої твори в „Науці“ (Наумовича) і инш. москвофільських виданнях, поки не зрозумів краще галицьких відносин. Тоді він одцуравсь москвофільських виданнів і почав друкувати свої твори в українських часописах: в „Світі“ (ред. Белея і Франка), „Зорі“, „Дзвінкові“, „Зеркалі“ і инш. В 1878 р. в Липську (Leipzig) багато працював над перекладами німецьких поетів на українську мову. Там же і тоді ж таки надруковано його переклад на німецьку мову „Нашо міні чорні брови?“ Шевченка (в „Theater und Intelligenzblatt“). Де які поезії Білиловського д. Матюк поклав на музику. В 1896—1897 р. Білиловський упорядкував і видав (в Харькові і Петербурзі) альманах „Складку“ (два томи). У Білиловського було чимало написано і власних творів, і перекладів (напр. з Шіллера, Гете, Боденштейна і баг. инш.), але значна частина з того погоріла у Відні, а частина, укупі з чужими рукописами, листами, автографами (найбільш Куліша) десь загинула в Італії; нарешті і в Митаві, коли його трушено і заправторено в тюрму, позабірано в його чисто увесь рукписний матеріал, що був зібраний на три складки. В тім числі загинула і велика поема „Олена“, над якою Білиловський працював 14 год. В ній він змалював увесь сучасний рух нашої громади: стосунки соціальні, сімейні, минувшість нашу і т. инше. Були в тій поемі уступи і глави великої поетичної вартости. Куліш, перечитуючи і виправляючи де які рядки, писав: „Колись Білило білитиме наше слово, як сонечко полотно“... Довго сумував і плакав Білиловський за такою втратою і ледві мав силу пережить це горе. Що він не робив, кого не прохав в Петербурзі—дарма: рукописів йому не повернуто. Білиловський писав і по російськи: в „Трудь“, сибірських і инших часописах. Єсть його праці медичні, етнографичні і инш. Білиловський, підписував свої твори і псевдонімами: Цезарко, Білило, Іван Кадило, Бурсак Ц. Родився Білиловський 20 лютого 1859 р. в с. Стополівці (Вознесенськ) Златоношського повіту, в Полтавщині. Батько його був фельдшером. Вчився поет у Полтавській гімназії, а матуру добув у Дерпті. На доктора медицини скінчив в Ієні 1883 р., на право практики в Росії здав

екзамен 1884 р. в Харькові, а ще раз на доктора медицини—в воєнно-медичній академії 1894 р. Лікарєє він з 1885 р. Зараз він губернським врачебним інспектором в Петрозаводську, Олонецької губ.

Літературні джерела для біографії: 1) *Автобіографія* (рукопис, ласково присланий автором); 2) „Вісн“ I. 1902. Крім того, див.: 1) „Діятели Росції“, з портретом Білиловського; 2) „Кієв. Стар.“ з поводу перекладу Шіллерової поезії „Дзвін“.

ПЕВГАМОННА.

Дівчино-рибчино, ой де ти все ходиш,
Як добрі люди усюди вже сплять?
Будь дома! Нікому ж—собі хіба шкодиш...
—Так серденько ж хоче гулять!
Ти з хати—вже й знати, вже так і лунає,
Усюди, всім людям, тебе вже чують...
Гуляєш, співаєш, як всяк спочиває...
—Так серденько ж хоче співать!
Ой, дочко! В садочку я чув... Так негоже...
Обняв тебе хтось, став шептати, цілувати...
Я бачив, голубко... О, крий тебе, Боже!..
—Так серденько ж хоче кохати!

МОЯ ПІСНЯ.

Я пісню співаю
Про квіти, про гай,
Бо серденько просе:
Козаче, співай!
Я пісню співаю
Про вірну любов,—
Співаю, бо грає
У жилах ще кров.
Про персі дівочі,
Життя, красоту,
Про карі очі,
Про душу святу.

Цю пісню співаю
Вночі і удень...
Тобі, моя любя,
Ця пісня пісень!

П РА В Е Д Н И К.

Всі люди знають, хто це:
Пощарпане убрання—
Цей старець, що не просе
Ні в кого подаєння,
А божим духом ситий,
На вид такий сердитий,
Блискучі очі, хмурі брови,
В душі ж нічого, крім любови.
Він учить, як любити
І правду шанувати,
Як чесно в світі жити
І чесно працювати.
І світяться ті очі,
Мов зорі серед ночі;
Жорсткі слова його розмови,
В душі ж нічого, крім любови.
У велемудрих мира
Сердито він питає:
„Де ж правда ваша щира?
Мов щось її немає...
Чи в мур замурували,
Чи може закували
В кріпкі які окови?
Куди ви діли дух любови?“

А тих, котрі не знають
 Ні щастя, а ні долі,
 І тих, що пропадають
 Безпутно у неволі
 І тнуть свої кайдани,
 Він тішить: Ждіть, настане
 Ось инший час, нові основи,
 Час віри, правди і любови."
 І праведника всюди
 Слабі благословляють,
 А сильні в світі люди
 Ненавидять і лають;
 Женуть його і давлють
 Усі, що миром правляють...
 На голові вінець терновий,
 В душі ж нічого, крім любови.

Клим ГАНЕБА.

Я Клим Явтушенко Ганеба.

Живу я так собі, як треба:
 Копійку до копійки дбаю,
 Але нікого не займаю,
 Та рідко і вихожу з хати...
 А всі кричать: „скупий він дуже!
 Замість людей, чортам він служить.“
 А я... Що ж я? Міні байдуже!
 Кому і чим я винуватий?
 Чи можна ж, я хотів би знати,
 Щоб міг один для всіх надбати?
 Піддерж бо, кажуть, чоловіягу,
 Він тим заслугує увагу,
 Що, бач, талан письменський, має,
 Пісні прегарні складає;
 Так я, бач, мусю поміч дати,
 Бо він тепер лежить, нездужа,
 Та й жінка в його теж нездужа.
 А я... Що ж я? Міні байдуже!
 Він сам у тому винуватий:
 Бо нащо, — я хотів би знати, —
 Було йому ще й жінку брати?...
 Приходить ось якась жінка
 В сльозах і на руках дитинка...

„Оглянься на моїх ти діток,
 На безталанночок сиріток!“

І лове руку цілувати.
 Потрібна та рука їй дуже!
 Бач, в неї дитинча недуже!
 А я... Що ж я? Міні байдуже!
 Та чим же я тут винуватий?
 Де ж батько? я хотів би знати,—
 Нехай до батька йде прохати...
 І всі ж, як тільки що їм треба,
 До мене зараз: „Хай Ганеба!...“
 То сирота, а то каліка,
 А то вдова без чоловіка,
 Та ще й дітей голодна мати.
 І кожне просе, плаче, туже...
 „Ганебо, людськості великий друже“!..
 А я... Що ж я? Міні байдуже!
 Наршті я хотів би знати,
 Чи я ж тому що винуватий,
 Що бідний той, а я багатий?!

З Альпів.

Ой, там моє серце,—не тут на горах...
 Ой, там, на Україні, в безкраїх степах,
 В степах на могилах вподобало жить,
 Де здавна покоїться, тихо лежить
 Батьків моїх слава і лицарів прах.
 Ой, там моє серце на нивах, полях,
 Ой, там моє серце в густеньких садках,
 Де пташка щечече удень і вночі,
 Співає дівчина, по воду йдучи,
 У плахті червчатій, головка в квітках.
 Ой, там моє серце, де лірник співа
 Про те, як живе безталанна вдова,
 Де в полі за плугом козак-хлібороб
 Працює, гукає на воликів:—„соб!“
 І сипле він золото, ним землю вкрива.
 Ой, там моє серце, де Божий мов рай
 Стоїть над Дніпром зеленесенький гай:
 А близько край гаю та коло Дніпра
 Висока могила; вона озира
 Свій рідний, коханий, занедбаний край...

Ой, там моє серце... Хоч тут на горах
Живу я й тиняюсь по вічних снігах,
Та що б я не бачив, і що б не найшов,
І де б я не був, і куди б не пішов,
А все моє серце у рідних степах!

Е л е г і я.

Ще годину, ще хвилину,—
Пожовкне листя і спаде;
На голім дереві в садочку
Листок застряне де-не-де.
Ще годину, ще хвилину—
І життя на землі нема...
Дмухне метіль, мороз ударе,
Під снігом все схова зима.
Ще годину, ще хвилину,—
І роки молодість умчать;
Зігнеться спина, стан спадеться,
Жадання в грудях замовчать,
В холодній ямі домовину
Холодним снігом занесе...
Надії, втіхи, радість, сміхи—
Пропало все, пропало все.

ДАЙТЕ БО ЖИТЬ!

В чарах кохання моє дівування
Хочу я вільно, як пташка, прожити:
Вільне обрання і вільне кохання,
Серденьку воля, як хоче любить...
Шкода й розмови: святої любови
Силою в серце не можна вложити.
Поки шовкові чорнітимуть брови,
Дайте бо жить міні, дайте бо жить!
Той міні шепче, той руки цілує,
Той тут навколюшки смирно стає,
Той міні вірші любовні віршує,
Той аж поклони, мов Богові, б'є...
З їх же один міні бачиться всюди,
До одного тільки серденьку лежить...
Поки горять мої полум'ям груди,
Дайте бо жить міні, дайте бо жить!
Нащо питати, якого кохати?—

Серденьку зразу вгадало само.
Нащо шукати, котрий багатий?—
Там, де багатство, там певне ярмо...
Ненька зітхає, а батенько лає,
Слава недобра про мене біжить...
Суд, пересуд... Але все те минає...
Дайте бо жить міні, дайте бо жити!
Що тут і батько, і рідная мати?
Що тут всі родичі? Що увесь мир?
Все міні байдуже! Годі й казати—
Байдуже глум і людський поговорі!
Серденьку б'ється і ние, і рветься
В грудях гарячих пала і дріжить...
Поки аж молодість красна минеться,
Дайте бо жить міні, дайте бо жити!

МИНУЛИСЬ СКОРБОТИ.

Минулисі скорботи мої і страждання,
І сльози більш око не ллє;
І любові-радоші, й жити жадання
Наповнили серце моє.
Мій дух, що здавався і хворим, і млілим,
Прочнувся ізнов і воскрес;
І знову, як перше, кохаюся в білім
Я світлі й блакиті небес.
І вільно, як перше, знов дихають груди,
І чоло я в гору підняв,
І милі, і любі міні усі люди,—
Усіх гаряче б я обняв.
І дужче забилося серце й радіє,
І дужче життям я киплю...
О, воля солодка, ти наша надіє,
Як міцно тебе я люблю!

С у ш.

Знов камінь на серці великий,
Знов суш огорнув мою душу.
Обняв наче жах мене дикий,—
І чую, що плакати мушу.

Ох, сліз так багато у грудях,
 На волю вони так і рвуться;
 А волю їм дати при людях
 Не хоч: вони насміються...
 Піду я на гори,—нагірний
 Струмочок там вьється і скаче,
 Як друг він єдиний і вірний
 Зі мною укупі поплаче.
 Там горе своє я розмаю,
 Там виллю в німій самотині
 Всі сльози, що в серці ховаю
 При людях чужих у долині.
 Там вільно, велично і тихо,
 Там небо так близько—там Богу
 Молитимусь щиро, щоб втіху
 Послав він міні і підмогу.

Над могилою.

Далеко од всіх, од житейського гаму,
 Далеко од світа й його суєти
 Обкопана нива, поставлено браму,
 На ниві ж могили самі і хрести.
 Ой, там є могила,—над нею високий
 Із мarmора хрест під зеленим вінком,
 А в темній оселі, в могилі глибокій
 Дружина довічним покоїться сном.
 Один я сижу тут, нікого немає,
 Не чути, не видно нікого ніде,
 На дереві тільки пташина співає,
 І пчілка на квітах могильних гуде.
 Ніхто тут не чує мене і не баче,
 І легше на серці міні без людей...
 І рине молитва із серця гаряча,
 І сльози гарячі ринуть з очей.
 Я щиро молюся, і вірую свято
 Тоді у блажене життя в небесах,
 І легше стає за велику втрату,
 Святіш і дорожче стає міні прах.
 Молюся, а сльози все ллються невпинно...
 Чи бачиш, голубко, чи чуєш ти їх?
 Чи бачиш, чи чуєш ти, мамо, дружино,
 Мій плач і ридання сиріток твоїх?
 Поблекнула рано ти, любий мій квіте,

Ще ж не настало і літо твоє...
 Без рідної неньки осталися діти,
 З тобою погигло все щастя моє...
 Прощай же, дружино, до стрічі з тобою
 Там в іншому мирі, де горя не знать,
 Де Бог награждає страдальників вдвоє,
 Де радощі світлі—свята благодать!
 Там зійдемо знову з тобою, о Доря,
 Там знов своє серце тобі я оддам,
 Не буде там сліз, ні розлуки, ні горя,—
 А в вічному щасті ми житимем там...

Дівочий жаль.

Насупились хмари, діброва шумить,
 Дівчина на березі смутно сидить.
 А хвиля бушує, кипить і реве.
 Дівчинонька стогне, когось мов зове,—
 Сльозою стуманені очі.
 —Замовкло серденько, минулися дні,
 І більше нічого не треба міні,—
 Ой, Матінко Божа, візьми ти мене,
 Бо я скоштувала все щастя земне:
 Життя і кохання дівочі.
 —Даремні всі сльози, даремна печаль,
 Не збудять бо мертвих ні плач, а ні жаль.
 За щастя й кохання минулі дні
 Що хочеш, дитино, скажи ти міні,—
 Все з неба готова послати.
 —Хай сльози даремні, даремна печаль,
 Не збудять хай мертвих ні плач, а ні жаль.
 За щастя й любові минулі дні
 Одрада солодка осталась міні:
 То плакати по нім і страждати.

Пісня поета

(Д. І. Яворницькому)

Од бідних бідний я родився,—
 Нужду підклав, нуждою вкрився,—
 Не дбав ні срібла, а ні злата,

Була і є під дахом хата...
 Де небо близько відтиля,
 І вільний вітерець гуля!
 Міні не заздрують тут люди,
 Тут не боюсь обіймів Юди,
 І друг купований не зраде,
 І злодій в ніч не обікраде,—
 Об цім душа не заболить!—
 То як же Бога не хвалить?
 Хвала тобі, Великий Боже,
 Що в мене скарбівниця нема:
 Мене ніщо тут не трівоже,—
 Я сплю спокійно—все дарма!
 Нас не двійко—я сам родився;
 Один й оставсь—не одружився,—
 І журиться моя хатина,
 Що не щебече в ній дружина...
 Та й де б знайшлась тепер така,
 Що вийшла би за жebraка?
 За те ні свар, ні сліз, ні млости,
 Не лізе друг що дня у гості,
 І ввечері, як зайде сонце,
 Той друг не дряпає в віконце...
 І серце в грудях не болить!—
 То як же Бога не хвалить?
 Хвала тобі, Великий Боже,
 Що щебетушечки нема,—
 Не думаю: „а що? а може?...“
 Я сплю спокійно—все дарма!
 Я не уквітчаний родився,—
 Ніде барвінок не стелився,
 І навіть листячко зелене,

Здається, не росло про мене.
 Без зіллячка і без квітка
 Життя майнуло в козака.
 За те ж у мене інші квіти—
 Ростуть, цвітуть, мов рідні діти.
 Сльозою нишком поливаю
 І у віночок їх сплітаю,—
 О, це так серце веселить!
 То як же Бога не хвалить!
 Хвала тобі, Великий Боже,
 За ті квітки, що їх зіма
 Ніколи не поб'є, а може
 Поблекнуть рано...

Що ж?—дарма!

Німих і тихих я родився—
 Ніхто не знав, не веселився,
 І не ревли ніде гармати...
 Стогнала тільки бідна мати.
 А я не плакав, не кричав—
 Тихесенько собі лежав.
 За те тепер я голос маю,—
 Співаю, плачу та ридаю...
 А як серденько захолоне,
 І сумно з церкви дзвін задзвоне,—
 Хтось стане сліз багато лить
 Й за мене Господа молити...
 Хвала тобі, Великий Боже,
 За те, що смерть коли німа
 Склепить мої уста, то може
 Заплаче хтось...—

А ні—дарма!

Володимир Масляк.

Род 1858 р.

На літературну українську ниву Масляк виступив в 1879 р., надрукувавши в „Ластівці“ (ч. 14) поезію „Рідна мати“. Потім він друкував свої твори в „Слові“ (1880); „Руської солдатці“. „Весні“ (коломиїській) (1880). „Родимім листку“ (1880); „Зорі“ і инш. Спочатку Масляк писав „язичієм“, та, познайомившись з Партицьким, почав писати чистою українською мовою. В 1886 р. Масляк видав у Кракові свої „Поезії“ (т. 1-й). В цьому збірникові надруковано 72 поезії, з яких найкращі: „Біля хреста“, „Слюб“ (балада), „Соловейко“, „Новий закон“, „Дзвіночок“ і „Я рад би“. З епічних поезій Масляка визначається „Могила в Тростянці“, в котрій малюється тяжка доля дівчини кріпачки, яка, привівши од пана дитину, повісилась у гаю. В ліричних поезіях Масляк висловлює бажання „принести (од зірок) на землю цвіт любови, надії і віри“, йому хотілось би в щасті прожити життя, та годі, бо на світі злидні і горе, бо од горя, нужди й болю серця людські здрібніли і люди ворогують одно з одним. Проте, він вірить, що доля обрала його широ стояти за свій люд і через це душа його прагне жити для неньки України і її люду: „Йому вінець добра з'єднати і зламати його мук“. Поезії Масляка визначаються гарною формою і мовою. Масляк переклав на українську мову з сербської де які поезії Любомира Ненадовича, з хорватської—Прерадовича, з польської—Марії Конопницької і инш. На польську мову з української переклав оповідання Льва Сапогівського „Безвинні“ і повісти Федьковича: „Тальянка“, і „Люба-згуба“. З приводу 25 літнього юбілею літературної діяльності Йосипа Федьковича, Масляк написав по польськи статтю „Kartka z dziejów literatury maloruskiej“. Родився Масляк 14 го вересня 1858 р. в селі Сернках Середніх, Рогатинського повіту, в Галичині. Батько його був з старого міщанського роду з Галичу, а мати—дочка міщанина Терлецького з Камінки Струмилової. Батько поета був окономом у панів і часто міняв службу, шукаючи, де краще, тому поетові довелось мандрувати по світу. Переселившись до Свістільник, Рогатинського повіту, батько поетів умер (1865 р.), а мати

з дітьми переселилась в Липицю Горішню, де в неї був ґрунт і хата. Володимира оддали до школи в Підгороддю, де училиював материн родич. Та тут наука була аби яка, і тому Володимирова мати спрдала хату й ґрунт і переїхала у місто Березани. Тут Володимир, скінчивши „нормальну“, або німецьку школу, поступив у гімназію. Будучи в нижчих клясах гімназії, Володимир жив у польській бурсі (інтернатіві) і піддавався польському впливові так, що товариші русини нарікали на його за це й звали недоляшком. Перейшовши у 5 кляс гімназії, Володимир покинув бурсу і заробляв собі на життя уроками. Зімою 1876 року Масляк перейшов в Перемиську гімназію, яку і скінчив в 1879 році. Скінчивши гімназію, поет поступив у львівський університет на філософичний одділ і записався в члени „Академического кружка“. Спочатку Масляк прихилився до партії „Слова“, та незабаром, під впливом редактора „Зорі“ Омеляна Партицького, і лекцій Омеляна Огоновського, полюбив рідний народ і рідну мову і став народовцем. Ще будучи в гімназії, Масляк на вакаціях мандрував по Галичині і Буковині, а пізніш, коли його сестри, повиходивши заміж, жили в російській Україні, він побував і на Україні. Масляк брав діяльну участь у просвітних і національних змаганнях галицьких русинів. Після смерти Володимира Барвінського (власника і редактора „Діла“), Масляк пів року був помішником редактора „Діла“, тоді ж писав для „Зеркала“ гумористичні вірші (підписуючи здебільшого ріжними псевдонімами: Березанець, Ратай, Яромир і инш). З червня 1885 р. він редагував „Нове зеркало“ і „Зеркало“. Весною 1885 р. він з науковою метою переселився в Краків.

Літературні джерела для біографії: 1) *Огоновский* — Іст. літ. руск. ч. II.; 2) *Энцикл. слов. Брокг. и Ефр.* т. XVIIIа; 3) *Больш. Энцикл. тов. „Провсвѣщеніе“*, т. 12.

СТАРІ І НОВІ ЧОБОТИ.

(З хорватського)

Ой, пише син писаннячко
Та й до свого тата:
„Пришли міні, мій татуню,
„Нові чоботята.“
Батько широдумку важить,
Став думку гадати.
Ой, як би то як найшвидче
Чоботи послати.
— „Пошлю ж хіба телеграфом,“
Каже сам до себе:
„Швидко син нехай дістане,
Коли так йому треба.“
Пшов старий гень у поле,
Дроту досягає,
Та й до дроту чоботята

Нові присиляє.

Поклав же він у халяви
Іще слова тії:
„Як обуєш нові, сину,
Одішли старії.“
Із посланця-дрота радий,
Усівсь спочивати:
„Буду, каже, телеграфом
Старих дождати...“
Заснув старий. Поуз його
Іде подорожній,
В старі капці був обутий,
Видно, незаможний.
Вздрів на дроті чоботята,
І зрадів душою:
„Ади, каже, ще й новії!
То ж то ся устрою.“
І доззівся з старих шкрябів.

Дроту досягає,
 І на ноги чоботята
 Нові надягає.
 Надягнув, та й марш в дорогу!..
 А старий проснувся,
 Вгору на дроти він глянув,
 Та аж усміхнувся:
 Він побачив старі капці,
 А в їх самі діри:—
 „Ади, каже, як ви скоро
 Од сина наспіли!“

* * *

Чи винен я, що ми узнали
 Те шире, раннєє чуття,
 Що ми з очей собі читали
 Одно, і те коханням звали—
 Чи винен я?
 Чи винен я, що нам, єдина,
 Инакше світ весь заяснів,
 Що про любов нам шепчуть зорі,
 І цвіт увесь, ручай і море,
 І птичий спів?
 Чи винен я, що серця наші,
 Сповиті в спільну тугу,
 Що їх любов так освятила
 І їх із небом сполучила
 У звязь одну?

Що мене болить?

Ой, не болить мене недоля,
 Бо я із нею жити звик,
 Бо луч правдивий мого щастя,
 Давно з дитинним віком зник.
 Ой, не болить мене сирітство,
 Що душу часом розрива;
 І не болять уже могили,
 Що в їх спочила вся рідня.
 І не болить, що в кожную хвилю

Новий все завід серце рве,
 Що тільки мракою покрилось
 І хиарами життя моє,
 Мене болить тільки та зависть,
 Що за ті лепти, що пливуть
 Із мого серця в жертву Русі,
 Мене брати мої злянуть!

У П А Л А.

Любила, кохала... за шире кохання
 Дізнала лиш горя, отрути,
 І серденько кров'ю з жалю окипало...
 А люди для неї одради не знали,
 А він був лиш лютий та лютий...
 І ніччю од свого дружини лихого,
 Щоб долі шукати, втікала;
 А люди, хоч знали, чому так зробила,
 Чом хату й родину вона залишила,
 Сказали злосливо: „Упала.“
 Літами, не днями, цілими роками,
 В чужині тужила без хати,
 І сльози по наймах усі роскотила,
 Аж сил їй не стало, аж слабість зломилась,
 Прийшлося в нужді загинати.
 У чорну днину на світ народилась,
 У темну днину конала,
 Сама, без родини в далекій чужині,
 На жмутку соломи в лихій сорочині...
 А люди казали: „Упала.“

СОЛОВЕЙКО.

У садочку все сідала
 Дрібні зорі рахувати,
 Аж знайшлися такі зорі,
 Що і стали чарувати.
 Були чорні ті зорі
 І чорніші ще од ночі;
 Вони знали лік на горе,
 Вони звались—карі очі.

Раз віконце одчинила,
 Щоб відкрити зіркам долю,
 Аж зблизились тії зорі,
 Що взяли їй серця волю.
 Прихилились за-близенько
 До віконця і до личка;
 Так їх бачив місяченько,
 Їх розмову чула нічка.
 Щось між ними шепотіло,
 Наче вітер у гайочку,—
 То цілунки лопотіли,
 Мов ті хвилі в ручайочку.
 Щось між ними стукотіло:
 Сердець стукіт добувався;
 Хвильку наче загриміло—
 То, що „любить,” він так клявся.
 У кущеві співак божий
 Прищебетував злегенька,
 Його ж голос добірався
 Просто в душу до серденька.
 Аж з світлиці двері скрипли,—
 Пита мати пів-грізненько:
 — „Доню, хто це там з тобою?”
 — „То, мамуньцю, соловейко.”

О, НЕЗАБУДЬ!

О, забудь, я молю тя,
 На хвилю цю, блаженний час,
 Як перший раз талан, судьба
 Зблизила нас.
 О, забудь про день утіх,
 Що я надії днем прозвав,
 В котрім огонь очей твоїх
 За світ весь став.
 О, не забудь тих серця слів,
 Що я у жертву ніс тобі,
 Що я їх, наче цвіти, сплів
 В роскоші сні.
 О, не забудь тих ясных зір,
 Що були свідками любові,
 Як нам одкривсь небесний мир,
 І рай душі.

О, не забудь, що я живу
 Через любові тої владсть,
 Що я тобі самій свящу
 Всю серця страсть.
 О, не забудь, що те чувство
 Мене з тобов зєднало враз,
 Злучило нас на-вік в одно,
 На вічний час.

Під осінь.

Низом сонце йде по небі,
 Вітер листям шелестить,
 І на полі пусто й тихо,
 І птах пісня не дзвенить;
 Дух природи супокою
 Супочину вже бажа,
 А у серці глухо, нудно,
 Ціпеніє груди, душа.
 Вже не бачу квітів, листя,
 Ні розмаю, чар весни,
 А у грудях, як по світі,
 Мраки-змори залягли;
 Радо б серце утішиться,
 Звеличати ясний світ—
 Дума думі не мириться,
 Огню в серці вже не слід.
 І що-днини мраки більші,
 І густіший все иней,
 Сад, луги стоять—сумують,
 І те світло у зорей
 Не так ясне, як бувало,
 Як весною у маю;
 З ночі місяць виринає,
 Та понурий на лицю.
 Сумно, пусто; білий янголь
 Вже витає у вікно;
 Серце б'ється важко в грудях
 І питає: „Гей, весно,
 Чи повернеш ще весела,
 Вернеш світло теплих днів,
 І дрімлючу душу, й думи,
 Чи розбудеш ти із снів?”

ІЛАРІОН ГРАБОВИЧ.

1856—1903

На українську літературну ниву виступив в 1880 році. Твори його друкувані здебільшого в „Зорі“ і „Новім Зеркалі“ (під псевдонімом—Квасний). Крім поезій, патріотичного і любовного змісту, Грабович написав кілька оповідань: „Найкращий великдень“, „Заклята темниця“... Перші літературні проби Грабовича звернули на його увагу Огоновського, який казав, що він, коли не занедбає свого таланту, буде одним з найкращих галицьких поетів. Та на жаль, скінчивши університет і оддавшись од Партицького, який мав великий вплив на його, поет переспівував свої давніші поезії про весну та кохання. Грабович, син священника, родився 6 червня 1856 р. в Шманьківцях, Чортківського повіту, в Галичині. В 1880 році поступив у львівський університет на філософичний факультет, де слухав лекції клясичної філології, руської (української) літератури і слав'янських мов. Будучи сиротою (батько його вмер ще в 1867 році), поет дуже бідував, заробляючи на життя уроками. В своїм оповіданні „Найкращий великдень“ він малює одну пригоду з свого життя, коли вчив дітей в одного пана. Скінчивши університет, Грабович поступив заступником учителя в самбірську гімназію. Умер Грабович в 1903 році.

Літературні джерела для біографії: Огоновський — Іст. літ. руск. ч. II.

НА РОДИНІ.

Литаюся пташки, чому так співає,
 Чому не полетить в далекий де край?
 А пташка щебече, до мене звертаєсь:
 — „Ах, глянь, як тут любо—тут рідний мій
 край!“

Говорю до квітки, що в лузі росцвіла:
 „Змарніє під осінь краса тут твоя...“—
 А квітка рожеву головку схилила:
 — „Тут рідні сестрички, весна тут моя!“
 Послухаю думки, що лунов несеться:
 — „Чей пісня чужая миліше гуде...“
 Та дівчина гляне—з жалем одізветься:
 — „Над рідную пісню не вчуеш ніде!“
 Погляну на хатку, що ю липи вкрили,
 Де весни моєї перший цвіт росцвів:
 Там в щастю, в спокою мої дні уплили,
 Там я про будушу рідну долю снів...

НЕ ВЕРНЕСЬ!..

Роддай міні, моя ти люба,
 Мій рай, молодість ми оддай—
 А як болить мене та згуба,
 У серця мого ся спитай...
 Верни ми хоч одну днину
 Минувших ранніх моїх літ;
 Верни, верни ми хоч годину,
 Хай ще раз гляну в райський світ...
 Погас огонь вже мій душевний,
 Скипіла кров на серця дні,
 Стемнів ми світ, колись рожевий,
 А рай—не вернесь вже, ох—ні!..

НА ДОБРАНІЧ.

Рай, чи спиш вже, моя мила,
 Ягідко моя?
 Чи вже сонна приклонилась
 Головка твоя?

Всюди тихо, місяць сяє—
 Я тут сам сижу
 І про тебе лиш думаю,
 На хатку гляжу.
 В тій хатині скарби мої
 Рай солодкий там:
 І за гори золотії
 Я його не оддам!
 Ох, якби я міг злетіти,
 Місяць би закрив,
 Щоб на тебе, любий цвіте,
 Вночі не світив..
 Зайди, зайди за горою,
 Бо миленька спить;
 Засвіти ми, як зі мною
 Ввечері сидить:
 Щоб я бачив чорні брови
 І як ся сміє,
 Як ся дивить серед мови,
 Як серце ся б'є...
 Спи, голубко, спи, серденько,
 Лети в сонний рай;
 Я з тобою—друг вірненький,
 Його не кидай!
 А я квітів пошукаю—
 В долині знайду;
 Самих гарних назбіраю
 І вінск сплету.
 На добраніч тобі зложу
 Пред твоїм вікном;
 Ти не вчуєш, моя роже,
 Спи щасливим сном!
 Рано глянеш, усміхнешся—
 Там вінок в вікні:
 „То мій милий сказав вчора
 Добраніч міні!“

ПОЛЕЧУ В ТОЙ КРАЙ.

Єсть у мене гарна любка,
 Моя вірная голубка;
 Вона серцем розмовляє,
 А бровами лиш моргає,

Аж душа смієсь...

Серце в грудях б'єсь...

Ох, як мило з нею жити,
На світ ясний ся дивити!
Хоч родини я не маю,
То на милу поглядаю—

Там щастя, там рай...

Ти, серце, гуляй!..

Знає вона веселити,
Знає з душі рани змити—
Ох, як любо вна вітає,

Ох, як тоскно ся прощає:

— „Вернись, любий, знов—

Умру за тобов!..“

Ой, соколе, дай ми крила—

Полечу я там, де мила;

Тільки гляну і напою

Дивним щастям душу мою—

Полечу в той край,

Де мій тихий рай...

Чого я бажаю?

Моїм браттям бідним, темним

Я долі бажаю,

Щоб вона їм засіяла

У рідному краю,

Щоб вона їх пригорнула,

Оділа, навчила,

Щоб вона і бідне тіло,

І душу скріпила.

А багатим я бажаю...

— Чого ж їм бажати?—

Серця, правди щоб навчились,

Як любити брата;

Щоби знали, що нам сонце

Усім рівно світить,

Одна земля нас зродила

І ми всі їй діти!

А всім разом я бажаю,

Щоби людьми стали,

І любов'ю, добром, правдов

Землю засівали.

Л ю б и !..

Люби, мій брате, край свій рідний,
Широкий, пишний, гарний край,

Бо він любові твоєї гідний,

Бо в нім лиш знайдеш щастя май...

Люби і слово те рідненьке,

Що ненька вчила тя колись...

Воно так звучне, так миленьке—

Люби його, і ним гордись!

Люби велику всю родину—

Убогий нарід рідний свій,

В останню життя ще годину,

Чи в добрій долі, чи лихий.

Люби всім серцем і душею!

В любові ти ціль свою знайдеш,

Придбавш другим щастя нею,

В любові спокійно ти спічнеш...

В і в н я.

Я чув плач матерів, жінок—

Прощали, бач, синів, мужів,

Сердечний зойк дрібних діток—

На шиях висіли батьків.

Я бачив болю, горя знак

В тих, що в похід оружні йшли:

Вони кидали з жалем так

Рідню і все те, з чим зросли...

Оце війна! Оце війна,

Що душу рве до дна!

І чув я шум, і бренькет, стук,

Що од заліза геть лунав,

І громовий гарматний гук,

Крик дикий, що аж заглушав.

І бачив кров, гарячу кров,

І в судорогах, муках скон.

Нелюдський зір, у звірів мов,

І лютий бій, мов страшний сон.

Оце війна! Оце війна!

Людей нелюдська різня.

Я бачив села і міста

Зруйновані огнем, мечем;

Рілля потоптана, пуста,
 І люд голодний із плачем
 Проклоном біль тяжкий значить
 По страті крові і майна;
 Останнім ще шагом платить
 За те, що взяла му війна.
 Оце війна! Оце війна!
 Такий то дар несе вона!

В З А Д У М І.

Рдні люди то бажають все грошей, та
 грошей,
 Інші почести та слави все у Бога просять;
 А інші бідолахи не хочуть нічого,
 Тільки хатки маленької—та нема і того!
 Не бажають ані грошей, ані тої слави,
 Тільки долі хоч трощечки, та шматок
 мурави,
 Щоб з людьми по людські жити, Господа
 хвалити,
 Та без гніву Господнього і вік закінчити.
 Але тяжко тим нещасним і того впросити,
 Вони мусять бідувати та усе тужити,
 Плакати гірко над собою, Бога проклинати,
 Ні одної хвилиночки утіхи не мати.
 І живуть так, мов у пеклі... Ох, тяжко то
 жити!
 Ліпше було б в яму скочити, в воді уто-
 питись,

Ніж так жити і мучитись до смертної
 дошки,
 Та просвітку не бачити ані-ані трошки.
 Ох, та тяжче ще такому і жить, і вми-
 рати,
 Що не має на всім світі ні кута, ні хати,
 Де голову прихилити, терном увінчану,
 Що не має супокою ні вночі, ні рано,
 Бо в душі засіла болість страшна та гли-
 бока,
 Гонить радість, гонить щастя з-перед
 його ока.
 Всюди бачить сум і сльози, все терпить
 за других:
 Онде мати старенькая посеред недуги
 З горем боресь та за сином сльози про-
 ливає,
 А там смерть йому маленьких косить-
 забірає,
 Братів, сестер, всіх по ряду! І не плач,
 небоже!
 Бо нічого не виплачеш!.. та він вже не
 може
 Плакати більше, бо висохли усі гіркі сльози,
 Тільки дивиться й застогне...—
 Боже милий, Боже!
 Нащо губиш сиротину? Чом дожити дав ти
 йому віку молодого? Чом в небо не взяв ти
 його перше, як іще був маленьков дитинов?
 Там йому би ліпше було, був би не загинув
 Отак марно, як тут йому прийдеться за-
 гинуть,
 Та не буде кому й глини на могилу кинуть.

БОРИС ДМИТРОВИЧ ГРИНЧЕНКО

Род. 1863 р.

На українську літературну ниву виступив в 1881 р., коли в „Світові“ було надруковано кілька його поезій. Твори свої Грінченко (підписуючи де які псевдонімами: Василь Чайченко, Ів. Перекотиполе і инш.) друкував в „Зорі“, а також видавав окремими виданнями. В 1887 р. видав він у Харькові 3 казки („Снігурка“, „Сопілка“, „Дівчина Леся“) під загальною назвою „З народнього поля“, писані віршами. В 1891—92 р.р. видано у Львові 3 томи його творів—Твори Василя Чайченка“. Частина його поезій видано в збірниках: „Під хмарним небом“ (Львів, 1894), „Пісні та думи“ (Чернігів, 1895), „Книга казок віршом“ (Одеса, 1895), „Байки“ (Чернігів, 1895), „Писання“ (Київ, 1903) і инш. Крім поезій, Грінченко написав чимало повістів (з яких кращі: „Соняшний промінь“ і „На рослутті“), оповіданнів, кілька драм і комедій: „Ясні Зорі“, „Нахмарило“ і инш., переклав (віршами) „Вільгельма Теля“ й „Марію Стюарт“—Шіллера; „У золотих кайданах“—Мірбо; перекладав також поезії Гейне, Гете, Шіллера і инш. Для дітей і народа написав чимало оригінальних творів і переробок: „Про грім та блискавку“, „Робінзон“, „Серед крижаного моря“, „Українські народні казки для дітей“, біографії Гарфільда, Гутенберга, Котляревського, Квітки і инш. В 1895—99 р.р. видав 3 томи „Етнографических матеріалов“, в 1900 р. етнографічний збірник під назвою „Із уст народа“. Видав біографії Куліша, Ганни Барвінок і инш. За останні роки видав переклади (свої і М. Загірні) де яких драм і комедій Ібсена, Мірбо, Метерлінка, Зудермана і Гауптмана. Написав чимало статтів педагогічних, публіцистичних, критичних, історико-літературних і инш., які друквані по різних журналах. Де які його твори перекладені на чеську і російську мову. Родився Борис Грінченко в 1863 р., учився в харківській реальній гимназії. Скінчивши вчення, учителював і служив у земстві. Тепер живе у Києві і займається літературною працею й видавництвом.

Літературні джерела для біографії: 1) *Оюновський*—Іст. літ. ч. II; 2) *Ол. Грушевський*—Сучасне укр. письм. в його типов. представл. („Літ.-Наук. Вістн.“, 1908, IV); 3) „Вік“, т. I (1902). Крім того див: 1) *Южаков*—Дневник журналіста (Русск. Богатст. 1895, X); 2) Больш. Энцикл. тов. „Просвѣщеніе“ т. VII; 3) „Revue des traditions populaires“ (1897, II, V); 4) Етнографич. Обзор. за 1898 р. кн. I.

Квітані сльози.

Сонечко ясно встає,
Теплим промінням своїм
Гладить квітки та пестить,
Сльози обсушує ім.
Сльози брелять у квіток
Чисті, як перли ясні:
Сон ім негарний приснивсь,—
Плакали квіти ві сні.
Може ім снилися ми,
Наше життя без надій,
Кров і кайдани й брехня,
Голод і холод тяжкий...
Хто ж би того не злякавсь?
Після тих снищів страшних
Досі вони ще тремтять,
Досі ще сльози у їх!..

Серед поля.

Флакітними небо сія глибинями,
Поля попід небом прослались безкрайні;
Іду я обміжком,—шумлять колосками,
Шумлять і хвилюють лани урожайні.
Назад озирнуся,—ген далі високі
Сіють-мигочуть блискучі палати,
І тільки що мріють у балці глибокій
Убогі, обдерті, похилені хати.
А переді мною за хвилию хвилі
Аж ген до крайнеба пливуть без упину,
Сіють під сонцем, мов золото, спілі,

Сіють і плещуть, де оком ні скину.
Поля мої рідні, найкращі в світі,
Багаті на силу, на пишную вроду,
Засіяні хлібом і потом політі,
Робітницьким потом могого народу!
Родючі та щедрі! в позлотисті шати
Свого хлібороба могли б ви окрити,—
Чого ж то так часто на йому ті лати?
Чого ж то в тих хатах голодні діти?
Тими колосками, що, повні та спілі,
Схиляються низько від зерна важкого,
Кого в ріднім краї годуєте, милі,
Куди наша сила зникає, до кого?
Хвилюються мовчки поля за полями,
Сіріють у балці убогій хати,
І, високо знявшись, вгорі над хатками
Блищать і пишють високі палати.

Хлібороб.

Я убогий родивсь, і в ті дні,
Як вмірать доведеться міні,
Тільки горе та стомлені руки,
Та ще серце, зотлієє з муки,
Я зложу у дубовій труні.
Не велике я поле зорав.
Та за плугом ніколи не спав.
Що робив, те робив я до краю
І всю силу, що мав я і маю,
На роботу невпинную клав.
На тім полі каміння було,
Поле все бурьяном заросло,

Зупинявся мій плуг на тім полі,—
 Та не кидав робить я ніколи,
 А гострив свій леміш, чересло.
 У годину, в негоду я там—
 Без роботи погано рукам!
 Нехай дощ і кріз драну свитину
 Січе згорблену працею спину,
 А спочинку собі я не дам!
 Скільки поту свого я пролив,
 Скільки сили я там положив!
 Та дарма! бо поорона нива
 Нам давала багатії жнива:
 Я недурно невтомно робив.
 Такі жнива зазнав я не раз,
 А тепер вже минувся мій час:
 Я вже чую—останнєє літо
 Бачу я золоте своє жито,
 Бачу, ниви широкії, вас.
 Мої діти зберуть урожай...
 Усьому наступає свій край,
 Він прийшов і міні: в домовину
 Я іду і на-віки спочину,—
 Мої ж діти зберуть урожай!
 Мої діти—дочки і сини,—
 Усі вкупі зібравшись, вони,
 Як почнуть до обіду сідати,
 Будуть хліб, що придбав я, ламати
 І згадають мене у труні.
 І за те, що працюючи зміг
 Згодувати і викохать їх,
 То про мене в їх згадка не згине,—
 Після мене ще довгі години
 Мое діло не вмере серед їх.
 Так, я вбогий родивсь, та в ті дні,
 Як вмірать доведеться міні,
 То не сором ці стомлені руки
 І це серце, зотлієє з муки,
 Положити в дубовій труні!...

ВЕЛИКИЙ ДЕНЬ

(Мельницький)

Великий прийде день колись,
 Великий день святої волі,

До раю-щастя чоловік
 Узятий буде із недолі.

Той день не буде днем таким,
 Що сонце бігом одміряє,
 Ні, буде він довічним днем,
 Що божество над ним вітає.

З народом зійдеться народ,
 Зєдна братерство цілий світ,
 Що зроду зародком було,—
 Те проціте, як пишний квіт.

Я молилася я, й сподівалася я—
 Чи не гляне хоч раз любо доля моя...
 І минали літа—дождала її,
 Та даремні були сподівання мої.
 Не діждалася я... І минули літа—
 В серці пустка німа, я тепер вже не та...
 На роботі тяжкій звікувала життя—
 Воно марно пішло, все пішло без пуття.
 І недоля моя й досі давить мене,
 І та праця тяжка стан недужий мій гне,
 І вже сліпнуть од сліз очі карі мої,
 А все долі нема—не діждалась її...
 Ні родини нема, ні дружини нема!
 Світ широкий усім, а міні він—тюрма!...

ДО ПРАЦІ!

Праця єдина з недолі нас вирве:
 Нумо до праці, брати!
 Годі лякатись! На діло святеє
 Сміло ми будемо йти!
 Праця єдина нам шлях уторує,
 Довгий той шлях і важкий,
 Що аж до щастя і долі прямує;
 Нумо до праці мерщій!
 Праця не згине між людьми даремне:
 Сонце засвітить колись,—
 Дякою нас тоді люди згадають—
 Нум же! до праці берись!
 Хоч у недолі й нещасті звікуєм,—

Долю онукам дамо!
 Ми на роботу на світ народились,
 Ми для борні живемо!
 Сміливо ж, браття, до праці ставайте,—
 Час наступає—ходім!
 Дяка і шана робітникам щирим,
 Сором небалим усім!

—
 * *
 *

Промінням усе золотило,
 Сміялося радісно сонце
 І в темную нашу хатину
 Гляділо в низькеє віконце.
 Гляділо... І радість, і вітиху
 Несло воно наче з собою,
 А ми не зважали на його,
 Зібравшись всі над труною...
 Сміялося сонце.. Про щастя,
 Життя і надію казало
 І сяйвом воно в домовині
 Того, хто не жив, обливало.
 І в його були ті надії,
 І він вірив сяйву ясному,
 І смерть узяла його й більше
 Не верне його вже нікому...
 І в нас у душі не надія,—
 З образи там зло піднімалось:
 Як сміє й тепер оце сонце
 Сміятись, як перше сміялось...

З Е М Л Я К А М.

(шо раз на рік збираються на Шевченкови роковини співати гіни)

Ще не вмерла Україна.
 Але може вмерти:
 Ви сами її, ледачі,
 Ведете до смерти!
 Не хваліться, що живе ще
 Наша воля й слава:
 Зрада їх давно стоптала,
 Продала, лукава.

Ваші предки торгували
 Людськими правами,
 Їх продавши, породили
 Вас на світ рабами.
 Не пишайтеся ж у співах
 Ви козацьким родом:
 Ви раби, хоча й пани ви
 Над своїм народом.

Україна вам не мати,
 Є вам инша пані,
 Зрадних праддів нікчемних
 Правнуки погані!
 Тільки той достойний щастя,
 Хто боровсь за його:
 Ви ж давно покірні слуги
 Ледарства гидкого.
 Ви ж давно не люди—труп
 Без життя і сили,
 Ваше місце—кладовище,
 Яма та могили.
 Як живі покинуть мертвих,
 Щоб з живими стати,
 „Ще не вмерла Україна“
 Будемо співати.
 Як живі покинуть мертвих,
 Прийде та година,
 Що ділами, не словами
 Оживе Вкраїна.

—
 * *
 *

Не гордуй ти життям молодим,
 Не журись безнадійно над ним,
 Не кажи, що не вмієш робити
 Тим, що й досі робить не могла;
 Не кажи, що не хочеш ти жити,
 Що радіючи в яму б лягла:
 Носиш сили в душі молодії—
 Не зрікайся завчасно надії!
 І покинь ти даремний свій страх:
 Он розлігся широкий твій шлях.
 Ні, життя ще твоє не минулось,—
 Почалося воно, молоде:
 Ти недавно до його прочнулась

І воно тебе тільки ще жде.
 Сором силу в душі своїй мати
 І на працю її не оддати!
 І не думай про те ні на мить,
 Що не зможеш нічого зробити:
 Коли палко і щиро кохаєш
 Ти убогий і рідний свій люд,—
 Невже ти ще й досі не знаєш,
 Що любов може гори звернуть?
 Ні, хто щиро уміє любити—
 Може безліч між людьми зробити!
 Не гордуй же життям молодим,
 Не сумуй безнадійно над ним
 І початки святої надії
 Ти зневір'ям тяжким не дави;
 Вір'я у сили свої молодії
 І весела, й щаслива живи.
 Але ж мусиш те щастя придбати
 На роботі для рідної хати!

ВОНА СПІВА.

Вона співа—і серця поривання
 У звуки ті вона перелива,
 Горять огнем безмірного кохання
 Її пісень пекучії слова.
 Вона співа—і очі молодії
 Ясніш од зорь засяли із-під вій...
 О, скільки в їх незломної надії,
 О, скільки в їх на щастя любих мрій!
 Нехай співа, нехай ті співи ллються,
 Хай очі ті і сяють, і сміються,
 І хай огонь кохання в їх горить!
 Нехай співа! Удруге вже така
 Не зацвіте весна їй золотая,
 Яка цвіте в душі її в цю мить!

* *
 *

І згадалися міні на чужині
 Тії давні й недавні ночі,

Ті чудово щасливі хвилини,
 Як стрівались уста із устами,
 Як палали з кохання нам очі
 Й ми зливались до купи серцями.
 І згадалися міні на чужині
 Люті муки страшного розстання,
 Як прощалися ми без сльозини,
 А небачені сльози давили,
 Із грудей виривались ридання,
 Що давно вже, давно накопїли.
 І згадалися міні... І сльозами
 Я заплакав тепер, як дитина,
 Як дитина, смажними устами
 Тебе кликав: прийди, моя мила,
 О, прийди, моя вірна, єдина,—
 Мене мука-розлука стомила..

Про пшеницю.

(З Боровиковського)

Промовляють діти: „Тату!
 А чія це тут пшениця
 Скрізь широкими ланами
 Розляглася, колоситься?“
 —„Це усе моє та ваше:
 Трохи батьківщини взяв я,
 Трохи—посагу од мами,
 Трохи—сам уже придбав я.
 „Але, люблючи як брата
 Мужика,—йому вживати
 Всі поля оці дозволив,
 Хоч, звичайно, не без плати.“
 „А який же тато добрий!
 Мужики з тії пшениці
 Будуть їсти, дуже раді,
 І франзолі й паляниці.“
 —„Ні, мужик франзолі не любить:
 Не ладнає він з панамі,
 І все любить годуватись,
 Житнякам-глевтяками,
 „Та ще висівок і в тії
 Любить нащось намішати,—
 Чесно звичаї мужичі

Й смак мужичий мусів стати.
 „Він не їсть франзоль? так нащо ж
 Уживає він пшеничку?“
 — „Глитаєм її він любить
 Продавати за дурничку;
 „Гроші ж любить за податки
 До скарбниці він возити,—
 Отакий той смак мужичий
 І мужичий звичай, діти.“

* * *

Блискучі зорі, небесні світила,
 І очі ясні;
 Троянда пахуша, кохана мила,
 Квітки і пісні!..
 Природо... кохання... душі раювання—
 О, знаю я й вас;
 Але в міні інші в душі почування
 Живуть у цей час,
 О, зорі, трояндо і мила єдина!
 Все серце в крові:
 В неволі ще й досі вся наша країна,—
 Невільниці й ви!
 В неволі країна, і все умірає,
 Весь край мій—труна,
 І зорі згасають, троянда всихає,
 І мила смутна.
 Природа... кохання... душі раювання...
 Квітки і пісні!..
 Я ж бачу кайдани, я ж чую—стогнання
 Рвуть душу міні!..

ВЕСНА.

Весна!.. Відживає і небо, й земля—
 Квітки на землі, а на небі проміння;
 Почувши живого життя тріпотіння,
 Цілюються з сонцем гаї та поля.
 Весна!.. А тобі все немає весни,
 Країно, забита в невідільницьке путо,—

Имя твоє навіть усюди забуто,
 Хоча не забуто зміцнять кайдани.
 Весна!.. А тобі ще й досі зима:
 Замість веселих проміннів з квітками,
 Панують і досі морози з снігами—
 Сторічча минають, а сонця нема!..

ОТАМАН МУЗИКА.

Гайдамацька легенда.
 (На позичений сюжет).

На ринку в містечку
 Велика громада
 Зійшлася з усюди
 Весела і рада.
 На ринку в містечку
 Стопи із петлею;
 Страшний гайдамака
 Стоїть перед нею.
 Того ж і радіє
 Громада велика,
 Що згине сьогодні
 Отаман Музика.
 „Останні хвилини
 Тепер доживаю—
 Нехай перед смертю
 В свистілку заграю!..“
 З землі до помосту
 Драбина велика,—
 На нижньому щаблі
 Спинився Музика.
 Узав він свистілку.
 Торкнувся губами,—
 Послав дзвінкий голос
 Степами-лісами.
 Струснулося листя
 У темному гаї,
 Високою тирса
 В степу коливає.
 Кат лядський гукає:
 — „Гей, чуєш бо, брате!
 Покинь!—На тім світі
 Час буде дограти!“—
 — „Гей, поки живу я,
 Ще втну я співанку,

В співанці уславлю
 Свою я коханку.*
 Ізнов на драбину
 Ще вище ступає,
 До степу, до гаю
 Він голос пускає.
 І падало листя
 З несвітського грання,
 Здіймалось бурхливе
 В річках хвилювання.
 Кат знову гукає:
 — „Гей, чуєш бо, брате!
 Кінець вже драбині,—
 Нам треба кінчати!“
 — „Нехай же в-останнє
 Я ще раз заграю—
 Що кидаю в світі,
 Те все повітаю!“
 Заграв тоді знову
 Отаман Музика,
 І пісня лунає
 Могутня і дика,
 Аж чорнії хмари
 Сховали пів неба...
 — „Гей, чуєш?“—кат знову—
 „Кінчати нам треба!“
 Даремнеє слово!
 Він грає і грає:
 Од рік і од моря,
 Од степу, од гаю
 Вернувся той голос
 Чудною луною:
 Сто душ гайдамаків
 Гукнуло: До бою!
 Гей, де наш отаман?..
 Бий лядство прокляте,
 В петлю того ката
 Тягни, пане-брате!“
 З ляхами, з жидами
 Будинки палають;
 Ревуть гайдамаки:
 „Оттак у нас грають!“

ЛІСОВИЙ ЦАРЬ.

(з Гете)

Хто іде в негоду тим лісом густим?
 То батько, спізнившись, і хлопець із
 ним!
 Обнявши, малого в руках він держить,
 Його пригортає, його він пестить.
 — „Чом личко сховав ти, мій синку ма-
 лий?“
 — „Ой, тату! чи бачиш?—он царь лісо-
 вий:
 У довгій киреї, в короні... дивись!“
 — „То синку, тумани навкруг простяг-
 лись.“
 — „Мій хлопчику любий! до мене сюди
 На луки зелені ти гратись іди;
 В моєї матусі є пишні квітки,
 Гаптовані злотом тобі сорочки.“
 — „Ой, тату, він кличе на луки рясні,
 І квіти, і злото дає він міні.“
 — „Нема там нічого, мій синочку. Цить!
 То вітер між листям сухим шелестить.“
 — „До мене, мій хлопче! в дібровах гу-
 стих
 Дочок уродливих побачиш моїх:
 Вестимуть таночок і будуть співать,
 Співаючи, будуть тебе колихать.“
 — „Ой, тату мій, тату! туди подивись:
 В танку королівни за руки взялись.“
 — „О, ні, усе тихо у темряві там:
 То верби старії схилились гіллям.“
 — „Мене, хлопче, вабить урода твоя:
 Чи хочеш—не хочеш, візьму тебе я!“
 — „Ой, тату! вже близько!.. він нас до-
 жене!..
 Він давить, він душить, він тягне мене!..
 Наляканий батько не іде—летить...
 А хлопець нудгує, а хлопець кричить.
 Добіг він до-дому і дивиться він:
 В руках уже мертвий лежить його син.“

СМУТНІ КАРТИНИ.

Убогії ниви, убогії села,
 Убогий, обшарпаний люд...
 Смутні картини, смутні, невеселі,
 А інших не знайдеш ти тут.
 Не став би дивитись, схотів би забути,
 Так сили забути нема!—
 То рідні села, то рідні люди,
 То наша Україна сама.

ВНОЧІ НА МОГИЛІ.

Вночі на могилі високій
 Стою і дивлюсь навкруги:
 Степи тільки мріють широкі
 Та здалека темні луги.
 І край того степу зникає
 В туманових хвилях ясних,
 А місяць сріблом обливає
 Їх з неба в проміннях своїх.
 І серце полинуть бажає
 Туди аж до краю степів,
 Туди, де ще воля гуляє,
 Де галас людський не гучнів,
 Там тільки кістки ті козачі
 Та кров'ю полита земля,—
 Здається міні, що неначе
 Зміцніла б там сила моя:
 Там волю діди боронили
 І там поховали її,—
 Я вірю: святі їх могили
 Розбуркали б сили мої.
 А зорі на небі сіяють,
 А місяць так ясно блищить,
 Простори в тумані втопають,
 Степ, тихо заснувши, лежить.
 І мовчки стою на могилі,
 Стою і дивлюсь навкруги—
 Біліють степи, як білили,
 Чорніють далекі луги...

ПЕРЕСПІВ.

(з Гейне)

Я сам я не знаю, чого це
 Такий обгорта мене сум,
 І все старосвітська казка
 Не йде та й не йде міні з дум.
 Стає холодніше, смеркає,
 Рейн хвилю по хвилі жене,
 Вершину гори осяває
 Останнє проміння ясне.
 Чудової вроди дівчина
 У пишному с'яві зорі
 Своя золотее волосся
 Росчісує там на горі.
 Із злата гребінчиком чеше
 І пісню співає вона,
 І спів той чудовий, могучий
 Далеко розносить луна.
 Плавець у човні її чує,—
 Журба йому серце вялить,
 Не скель він пильнує, а з неї
 Не зводить очей ні на мить...
 І вже його човен розбитий
 Сховався у вирі страшнім:
 Втопила його Лорелея,
 Втопила співанням своїм.

* * *

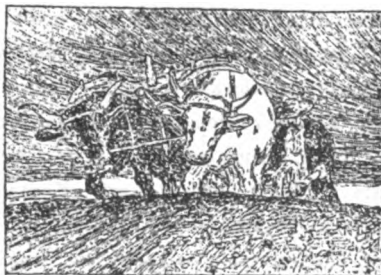
Не лякайся, що й досі хмари,
 Страх згори на все навис,
 Що навкруг погрози й свари
 І притихли поле й ліс,
 Не лякайся, що темні ночі
 Засліпили кволим очі,
 Руки впали в немощних
 І несміливий затих!
 Там, де хмари, там і бурі:
 Вдарить буря й розімчить
 Всі страховища похмурі,
 І засяє знов блакить,
 Засміється, ясно гляне,—

Все прокинеться приспане,
 І воскресне пишний день
 Праці, щастя і пісень.
 Все, що чується на силу,—
 На порозі краях літ
 Вгору голову похилу
 Підведе і сміло в світ!
 Все нечисте, нище, темне,
 Все гнітюче, все нікчемне,
 Все, що живить рабський страх,—
 Все розіб'ється на прах.
 Майте ж прапором, надії!
 Знов озвись, оживши, сміх!
 Ділом стануться всі мрії
 Літ найкращих молодих!
 Воскресайте, сонця діти,
 Розсипайте щастя квіти,—
 Хай сміється всім блакить
 І звитяжський спів дзвенить!

Д е с п о.

(Переспів)

Сулі впала, Кьяфа впала,
 Вьється скрізь турецький стяг,
 Тільки Деспо в Чорній башті
 Не в турецьких ще руках.
 І гукають турки: „Деспо!
 Зброю ти свою клади
 І схилившись, рабою
 Ти виходь до нас сюди!“
 —Не була й не буде Деспо
 Вам рабою—ворогам!—
 Кгніт вхопила і гукнула:
 —Діти! час умерти нам!—
 Пада кгніт у льох, де порох...
 Льох ревнув, торохнув грім,
 І над турками, й над Деспо
 Звивсь угору чорний дим.

Ю Л І Я Ш Н А Й Д Е Р.
(Псевдонім Уляна Кравченко)

Род. в 1862 році.

Имя Юлі Шнайдер стало відомим в українській літературі з 1881 року. Перший її надрукований твір („Калитка“), хоч і не був слабим, зоставсь якось непоміченим, і тільки її ліричні поезії, надруковані в 1883 році в „Зорі“, звернули на неї увагу і де які галицькі письменники широко привітали нову письменницю. В 1885 році Євген Олесницький видав у Львові збірник її поезій—„Prima vera“. В 1891 році видано другий збірник її поезій—„На новий шлях“. В початку своєї літературної діяльності Юлія Шнайдер писала ідеалістичні поезії, а з кінця 80-х років напрямок її творчости став реалістичним. Твори Шнайдер друковані в „Зорі“, альманахах: „Ватрі“, „Першому Вінкові“. В своїх поезіях письменниця кличе своїх сестер на „новий шлях“, кличе працювати „крівавим трудом“ і „оддати усе-усе за рідний люд“, бо „не сліз потрібно“, а праці важкої, невтомної праці, щоб поліпшити долю покривджених. Юлія Шнайдер, дочка комисара, родилась в 1862 р. в Николаєві, Жидачівського повіту в Галичині, в Австрії. Ще малою дитиною наслухалась вона оповіданнів небожа Миколи Устияновича про дядькови твори. Побільшавши, вона читала сама ці твори і вони зробили на неї велике вражіння. Вчилась Шнайдер у львівській учительській семінарії, де професор Омелян Партицький давав їй читати оповідання Марха Вовчка і вказав їй путь будучої літературної діяльності. Скінчивши семінарію, Шнайдер була учителькою в Біберці, Стоках (Бобрецького повіту), а з 1884 року учителькою у Васильяньському дівочому інституті у Львові. В 1886 році вийшла заміж за учителя Німентовського і стала учителькою в Сільці, Дрогобицького повіту.

Літературні джерела для біографії: 1) *Оюновський* — Іст. літ рус.; 2) „Вік“, т. 1 (1902).

Л ю б л ю.

Люблю конвалії дрібні,
 Люблю і всі я цвіти,
 І перли-роси на стеблі,
 І нив зелених оксаміти
 В сріблястій млі...
 Люблю прозорих вод кришталъ,
 Люблю з гір вид далекий
 І хмари, що пливуть у даль,
 І шум високої смереки,
 І сум, і жаль...
 Люблю ніч тиху, ніч святу,
 Люблю зірок дрожання,
 Безмежність, велич і красу,
 Тайн глибину... і їх мовчання—
 І самоту.
 Люблю зліт дум за пасма хмар,
 Люблю і запалу хвилини,
 Світ духа весь—почувань жар
 І сліз пекучії перлини—
 Упоень чар...

Шовк порвався.

Шовк порвався... шкода, шкода! розсипались перли—
 Упоення в серці вмерли і надії вмерли,
 І погасли наді мною всі проміння ясні,
 Ой, здається, що хожу я по могилі
 власній.
 І повьяли під стопами зіль-квіток коверці,—
 Ой, здається, що ношу я власний гріб у
 серці.
 Гень далеко по-за мною жалі і тривоги,
 Так немов душа лишила земнії пороги.
 Гень далеко по-за мною роспука й тривога,
 Так немов душа вернула до себе, до Бога.
 І німії мої жалі, німії печалі,
 Я тепер, як дзвін, що з його срібне
 серце взяли:
 Не діймає людська злоба, не болить і
 зрада,

Так тепер я, як без світла та біла
 лампада,
 Як лампада, у котрій вже світло по-
 гасили—
 До життя нема охоти, нема в мене сили.
 Ой, нема, нема охоти і немає сили,—
 Я така, як цвіт, що в південь без роси
 скошили.
 І погасли наді мною всі проміння ясні—
 Ой, здається, що хожу я по могилі
 власній.

З НАРОДНІХ МОТИВІВ.

Дожинаю вже до краю узеньку прилуду.
 Ой, вже бачу, із тобою жити я не
 буду.
 Дожинаю вже до краю узеньку прилуду,
 А ще тямлю, а все тямлю зраду і
 облуду.
 Ой, як міні не ходити, куди я ходила,
 Так вже з тим міні не жити, кого я
 любила.
 Ти ж ходи си, милий, здоров, ходи си,
 ходи си,
 А все крутими пляями, куди ходять лиси.
 Ой, ходи си, а чей собі загибель сам
 зладиш!
 Ой, казали добрі люди, що ти мене
 зрадиш!
 Гаразду я всім бажаю—тебе ж проклинаю,
 Хоч нікого більш над тебе в світі не
 кохаю.
 Ой, прости, прости, мій сизий, що я
 проклинаю,
 Я ж сама така нещасна, спокою не маю.
 Дожинаю вже до краю узеньку прилуду,
 Чей у холодній могилі я тебе забуду.

З нов я між вами, ви бори тінисті,
 І знов я над вами, ви води сріблїстї!
 Спочину під неба тим склепом без краю

І груди в просторі безмежнім скупаю.
 Ялиць шум високих тужний, сумовитий
 Зове мене в рай мій колишній, прожитий...
 І мрії з днів краших кружать, мов у
 снах,
 Рожеві, прозорі, мов мла в низинах.
 Ось промінь прошиб їх, кріз віти
 дροжить,
 У росах ламаєсь, брильянтом горить,
 Розвіявся сон! Я зірвуся, йду в даль,
 На вищі верхи, мене страх не проймає,
 Зі мною йде вітер і пісню співає
 Тужну, сумовиту і вічну, мов жаль.

*
* *

Чи тому, що ти убога, земле, наша мати,
 Маю йти за сине море, тебе покидати?
 Не піду я за те море,—тут багато діла,
 А що зроблю, все для тебе, моя мати мила.
 Бо ти, земле, хоч убога, все ж ти наша
 мати,
 І ти тільки маєш право до свого дитяти.

ЗАБУДУ—НЕ ЗАБУДУ.

I.

Щоб не тужити більш і не терпіти,
 Щоб кривдникам простити злобу їх,
 Щоб людськість не зненавидити всю,
 І прямувать все до ясної мети,
 Під тягарем не впасть на пів-дороги,
 Зберу душі всю силу—і забуду.
 Нарву в наручча повно маку-цвіту,
 І по-за себе кину мак дрібний:
 Ти сипся, сипся, сімья забуття,
 Хай в пільму вся минушина повьється!
 Проти наруг на дальший шлях життя,
 Щоб стяг свій я могла нести високо,
 Щоб осбодою була терплячим
 І йшла на труд для спільного добра,
 Як зброю, чудодійний талісман,
 Зьму одно з собою—забуття.

Забуду дійсність, сум свій і роспуку,
 І серце одірву од мар минулих...
 Забуду цю ясну життя хвилину,
 Що блиском щастя на дно серця впала
 І щезла живо, щоб більш не вернути.
 Забуду все, що наповняло жахом,
 Коли в безмір я сміло поглядала;
 Що із вершин життя, бажань, змаганнів,
 В бездонну пропасть сумніву тручало...
 Забуду, хто любов велику зрадив,
 І що кохання райський цвіт зламало,
 Останній блиск надії погасило,
 Що вмерло в серці, скошене зневіррям...
 Мій сон несповнений в житті забуду
 І рай утрачений, і тихе щастя—
 Забуду все, сама себе забуду.

II.

Ти сном був, що його життя нам не
 сповняє,
 Тим соняшним, найкращим моїм сном,
 Найкращим білим сном, якого не забуду,
 Який в упоєнню душа раз тільки снила.
 Ти перший був привіт з небесних десь
 країн,
 Із уст коханих перший поцілунок,
 Чуття палкого перший подих—ти,
 Ти мисль, що будить гасла б'яйові.
 Ті молодість моя, огонь мого натхнення,
 Ти крила моїх юних літ.
 Ти був міні зоря горюча в пільмі,
 Мій соняшний весняний ранок.
 Ти світлом був, що лле красу і чари,
 Ти блиск, що все довкола золотить,
 Ти папороти таємничий цвіт;
 Ти туга тихих зоряних ночей,
 Безмежна пропасть сумніву, роспуки.
 І щастя, згублене в одчаю.

НА НОВИЙ ШЛЯХ.

Куди ти, сестро, смілий лет звертаєш?
 На новий шлях?.. А чи ти тее знаєш,

Що там тя холод самоти пройме?...
 Покинь новий, на втоптаний вернися,
 Забав і сплетень кормом лиш кормися,
 Бо світ тебе ледачою назве!
 Ледачою?... і за що?—ти питаєш:
 За те, що духом світ весь обіймаєш,
 Що хто лиш чоловік—для тебе брат,
 Що серце кращої всім прагне долі,
 Що бунту повне проти самоволі,
 Що людські рани всі його болять?!..
 Покинь ті Божі, ясні ідеали,
 Що в твоїм біднім серці запалали,
 Покинь для спільного добра свій труд!
 А ні—то погордуй сучасних судом,
 Жий для ідей, працюй кривавим трудом,
 Оддай усе, усе за рідний люд.
 Та як, крім слів і чулих сліз, нічого
 Ти не несеш йому,—то розчаровань много
 Зазнавш ти і згинеш у юрбі,
 І поки тіло ляже ще в могилу,
 Душа утратить одіж сніжно-білу
 І віру чисту в лютій боротьбі.
 Не сліз потрібно, щоб ставать до бою:
 Не сльози—силу й жар візьми за зброю!—
 Ту силу, що любов у груди лле,
 Ту міць, щоб думи в діло осушати,
 Той жар, щоб з злом боротись і прощати
 Все, чим тебе невіра й злоба бьє;
 Той жар, щоб вірить в правди світ і
 ждати,
 І йти на труд без слави і заплати,
 Як сонце й дощ працюють по лугах,
 Як роси ті на пуп'янки дрімучі
 Падуть, щоб квіти з їх розвить пахучі...
 Як маєш стільки сил,—
 То йди на новий шлях!..

*
 * *

Сонечко річками золотими ллеться;
 На росистім лузі череда пасеться;
 Соловей у лозах тьохка, заливаєсь,
 А там у долині в світлі хрест купаєсь.
 Під промінням сонця з річки мряка встала,

А з грудей жалібна пісня залунала.
 Як та мряка біла щезне із долини,
 Так і тая пісня залуна й загине.
 Ой, не згине пісня, хоч прогомонила,
 Бо та пісня в серці болем накіпіла;
 Ой, не згине думка, як та квітка вяне,—
 Вже луна од неї між людьми зістане.
 Ой, не згине пісня у пісень громаді,—
 Приймуть її люди й заховають раді.
 А не приймуть люди пісеньку сумненьку,
 Знайде вона одгук хоч в однім серденьку.

ВАГАННЯ.

I.

Суботній вечір. І хоч обіг крові
 Мороз спиняє, люто сніг скрипить,—
 Пливе народа гурт, життя кипить,
 По улицах лунає сміх, розмови.
 З вікон вистави ллеться блиск чудовий:
 Коронки, квіти, шовки—все блищить;
 Прохожі коло шиб стають на мить...
 Ось гарна пані—та аж морщить брови,
 Зітхає... На лиці журба вагання:
 Шовк, чи коронки? Що купить на вбрання
 Щоб королевою на балю бути?
 В уяві бачить баль і стать Артура,
 Вітається, танцює з ним мазура...
 Стиск рук... і шепт... кохання тихі нути.

II.

А обік неї, з тим гуртом брудним
 „Робучих рук“, що власне йдуть з виплати,
 Іде робітниця, журлива мати,—
 Лице пожовкле з поглядом сумним,
 І стала перед крамиком малим,
 Перебира в думках, чого б до хати
 Потрібно зараз, щоб дозімувати,—
 Піти б до краму, та не знать за чим...
 І біль вагання груди їй вялять:
 У хаті голод, зимно, діти голі,—
 Як гріш дрібний на все те розділить?
 Довкола гамір, гук, життя бурлить,
 А ум її в блудному бьється колі:
 Чого купити—дров, чи бараболі?

Андрій Бобенко.

(Псевдонім)

На літературну ниву виступив у 1883 році. Перше його оповідання—„Лірник“ було надруковане в альманасі „Рада“, який видав Михайло Старицький. В 1884 р. деякі поезії Бобенка були надруковані в „Раді“ (2-му томові); в 1885 р. в „Ниві“ (Одеса). Крім того, він друкував свої поезії і в „Зорі“. Поезії Бобенка переняті щирою, палкою любов'ю до України: ніякі найпишніші картини чужої природи, чужого життя не можуть затьмити постові образ коханої України, і в Італії, де так чудово гарно, де „гранати, пальми зеленіють, блищать лимони золоті, а за лісами, за садами високі гори“, що верхами сховались за хмарами, де „все пишається красою, усюди рай...“ йому вважається Україна; усією душею рветься він туди, де „степи широкі, на Вкраїну“, де стоїть батьківська хата, де ставочок, порослий ряскою, в якому „хлюпочуться качата, коло ставка у бур'яні пасуться гуси й гусенята“. Тяжко болить йому серце, коли „Перебравшись на чужину, згадаєш рідну Україну! І нічим не замінить“. Поезії Бобенка написані гарною мовою, форма теж гарна. Знати в їх не аби-який талант автора. Та на великий жаль поет, не знаючи з яких причин, зовсім перестав писати і навіть невідомо, де він зараз пробуває...

Літературні джерела для біографії: „Вік“, т. I (1902).

* *
*

Робю ми, серце, з тобою
 Мужницького чесного роду,
 І панської крові немає
 У нас ані краплі й заводу.
 Ніхто з наших предків беззвісних
 Не жив за чужими руками,
 Ніхто земляками своїми
 Не їздив, неначе волами...
 Усі вони з плугом і ціпом
 На себе сами працювали.
 Сами собі дбали насущний
 Та ще і панів годували.
 А іноді, кинувши плуга,
 З мечем і сокирою в полі,
 Як лицарі славні, боролись
 І кров проливали за волю.
 Тепер вони сплять, потомившись,
 На вічному ліжку могили...
 Ніхто не посміє збудить їх—
 Вони собі сон заробили!..

* *
*

Запряжений кінь мій стоїть у порога
 І тупає в землю ногою...
 Прощай же, мій краю, бо мабуть не скоро
 Побачуся знову з тобою.
 Міні ти не рідний, а шкода і дуже
 Тебе міні, краю, покинуть:
 Ти дав міні долю і в злую годину
 Не дав самотньому згинуть.
 Спасибі велике тобі, краю милий!
 Того я по вік не забуду:
 Поки наді мною світитиме небо,
 Про тебе я згадувать буду.
 Тепер уже осінь, а скоро за нею
 Зіма хижим звірем завне,
 І снігом холодним тебе на роспутті
 В нетопленій хаті покриє;
 І ти засумуєш, заснеш на морозі,
 Вгорнувшись у драну свитину,

Прощай же! бо кінь мій не хоче стояти.
 Нехай тебе Бог не покине!

* *
*

На півночі, коло моря,
 Де гуляє і говоре
 Буйний вітер на роздоллі,—
 Зросла квіточка на полі,
 І красується в тумані
 На холодному майдані.
 І я опинився оттут коло тебе,
 Моя ти малесенька квітко!
 Мене хуртовина од рідного неба
 Загнала сюди; і не рідко
 Я плачу за тебе та долю благаю,
 Щоб ти не замерзла на стужі...
 Нехай над тобою і сонечко сяє,
 І сохнуть круг тебе калюжі.

До України.

Моя сердешна Україно,
 Тебе й свої не пізнають...
 Ти вся засохла, як билина,
 І буйні вітри тебе б'ють...
 Пропала вся твоя оздоба,
 Змарніла вся твоя краса,
 І, мов з великої хвороби
 Посіклась шовкова коса;
 І рожі ті позасихали,
 Що грали в тебе на устах,
 І щокі мов позападали,
 Погас огонь в ясних очах...
 Неначе труп коло могили,
 Сидиш ти мовчки над Дніпром;
 Тобі обридло, остогидло
 Усе, що діється кругом.
 Ти закриваєш свої очі,
 Неначе хочеш все забути

І під густим наметом ночі
В нірвані вічній потонуть...

МАРНІ СЛЬОЗИ.

Росходиться вітер над морем
І хмарою сонечко криє;
Запінилось море широке
І страшно лютує та вие.
Здіймаються чорні гори,
Білють їх гребні високі;
Між горами ями клекочуть,
Мов печі пекельні, глибокі...
Над морем схилились понуро
Високі та голі скелі,
Над ними орлиця літає,
Шукає свої оселі:
„Оттут—на цій скелі високій
Гніздо я собі збудувала.
Та вивела діток маленьких,
Їх розуму-правди навчала.
Росли мої діти на волі,
Росли, та до зросту не стали:
Гніздо моє море розмило,
Діток моїх хвилі забрали...“
Літає орлиця та плаче
І сльози на море пускає...
А море гуляє та вие
І лиха чужого не знає!

* * *

Не стою я під липою
Ввечері на дворі,
Не слухаю, як з місяцем
Балакають зорі;
Не дивлюся, як сонечко
Вранці виринає
І хвилею золоту
Ниви поливає;
Не хожу я над річкою

По темній діброві,
Не слухаю соловейка
І людської мови.
Мене лихо пригнітило,
Міні сумно всюди:
Мене доля одцуралась,
Одцурались люди;
Мене місяць не вітає
І сонце не гріє,—
Моє серце покинула
Віра і надія.

Над могилою Котляревського.

Ми довго і страшно боролись
За край наш, за віру, за волю...
Орли клекотали над нами,
Вовки завивали по полю...
Валилися трупи на трупи,
Вода червоніла од крові
І дим, як пекельная хмара,
Крив поле, лягав по діброві.
А вітер плакучий так сумно,
Так жалібно пісню виводив;
Мов ягіль на цвинтарі древнім
Оплакував долю народів.
Йому підтягала бандура
І мовою журно-дзвіккою
Співала про лицарську славу,
Благаючи згоди людської...
Бог свідок: нам крові чужої
І лиха чужого не треба,
Ми згоди й спокою шукали
І тільки стояли за себе...
Недавно минулось те лихо,
Ще кров не засохла в долинах
Ще явір зелений не виріс
На славних убогих руїнах,—
А тільки бандура замовкла
І рідної мови не чути,
Бо лицарські діти успіли
І пісню, і мову забути...
Та не можна заховати

Ні в полі, ні в морі,
Того, чим Бог наділив нас
На долю й на горе,
З-під руїни Кобзарь встане,
Направить бандуру,
Заспіває і розбудить
Сонливу натуру!

ОТАМАН.

То не вітер одинокий стогне по до-
линах,
То не пугач серед ночі плаче на руїнах;
То не хвиля реве, будить скелю нерухому,
Що дримає віковічно і добра нікому
Не приносить. То не чайка на степу ки-
гиче,
І не ворон своїх діток на вечерю кличе;
То гукає пан отаман, день-у день гукає,
Товариство до роботи голосно скликає.
„Ану, братці! кому любий дим своєї хати,
Кому краще заробити, а ніж попрохати;
В кого руки не посохли, думка не тваніє,
Кому мила своя доля і своя надія;
Хто не хоче свою хату бачити в руїні,
Свою матір на морозі в латаній ряднині,
В кого серце в грудях б'ється, кому си-
лу дано,
Кому гірко бути хлопом, а ще гірше па-
ном,—
Ану, разом всі до праці! Хто за серп, за
косу!
Праця долю, праця волю і користь при-
носить—
Ану, швидче! подивіться: нива висихає,
Вітер колос гне додолу, зерно вибиває.
А он хмара налягає, грім і гряд ударить...
Бережіться! Той ледащо, хто роботу ба-
рить!
Бережіться!—буде лихо, підете з торбами,
Зостануться ваша хата й мати сиротами.
Ану ж швидче, мої любі! І я вкупі з вами,
Що найважче робитиму власними руками.“
Так гукає пан отаман, і ні на хвилину

Не замовкне. Його чутно на всю Україну.
І зібралась коло його купка невелика,
Поставали, посідали, наробили крику.
Подивився пан отаман. „Що ж це вас
так мало?
Чом за працю не беретесь? Чого посі-
дали?
Не саазало товариство в одповідь ні
слова:
Засмутилось і притихло, мов не стало
мови...
І заплакав пан отаман, голос обірвався...
Утер сльози і за працю сам один узявся.

По Італії.

Смує море і дримає...
Над ним парує і блищить
Ріденька пара. Сонце сяє
І сонну воду золотить...
На небі чисто, ні хмаринки...
Під небом тихо, вітер спить,
Не колихнеться ні травинка,
Ні деревце не зашумить...
Неначе сила невидима
Усюди чари розлила
І тими чарами любими
На все дримоту навела...
По-над водою скрізь темніють
Сади пахучі і густі,
Гранати, пальми зеленіють,
Блищать лімони золоті...
А за садами, за лісами
Високі гори в ряд стоять,
У небо вперлися кряжами
І проти сонечка горять.
Усе пишається красою,
Усюди рай... Тільки міні
Нема ні долі, ні спокою
В цій дивній, райській стороні.
Я думкою далеко лину—
Туди, де рідний край лежить,
В степи широкі, на Вкраїну...

Там хата батьківська стоїть,
 А між старими деревами
 Ставочок ряскою заріс,
 І млин, розвалений літами
 Стоїть на греблі без коліс;
 В ставку хлюпочуться качата,
 Коло ставка у бур'яні
 Пасуться гуси й гусенята
 І коні трохи в стороні...
 А туди далі—гай чорніє;
 Під гаєм рівна та густа
 Колишеться і половіє
 Пшениця пишна, золота;
 А далі—степ, неначе море...

На тім степу могила спить
 І з вітром більше не говоре—
 Забула мову... Прошумить
 Над нею вітер із півночі—
 І тирса пишно заблищить,
 Як волос шовковий дівочий...
 О, Боже! серце заболить,
 Як перебравшись на чужину,
 Згадавш рідну Україну!
 Її нічим не замінить,
 І ніде зілля роздобути,
 Умиться ранком до зорі,
 Щоб рідну сторону забути
 Чи то в недолі, чи в добрі...

КОРЖЕНКО.

Починаючи з 1883 року стали друкуватись в галицьких виданнях, переважно в „Зорі“, поезії Корженка. В свій час поезії Корженка робили вражіння на читачів і подобались часом смілою оригінальною формою і свіжістю думки. Чималу працю Корженко поклав на те, щоб з-українізувати капризну італіянську форму віршування—терціни, якою так артистично володів безсмертний Данте... Судячи по тих поезіях, які були надруковані спочатку, можна було сподіватись, що з Корженка з часом виробиться не аби який поет, бо маючи од природи талант, володів досить гарно мовою і формою. Але, на жаль, надії не оправдалися, і, невідомо через які саме причини, Корженко, як поет, непомітно зник з української літературної арени. Крім оригінальних творів, Корженко робив і переклади. Особливо гарний його переклад з Адама Міцкевича „Поворот тата“, який подаємо нижче. Він був надрукований в „Зорі“ (1895).

* * *

Та дармо серцем мечесь страсть забута
І піснь пливе любовью трепечуча,—
Минувшини не збудить пісні нута.
Довкола житні хвиля б'є могуча.
Пора, пора, а діла так ще много,
А кривда людська така болюча...
Дивись і слухай, слухай серця свого:
Забути треба ясні очі, милу,
Щоб в пору стати до ряду одного...
І не піде труд добрий у могилу,
А хоч часом угнешся по неволі,
В словах її колишніх зайдеш силу.
Lasziate ogni speranza—ми? ніколи!

ВСЕ ТВОЄ.

Поки іскра мислі тліє,
Поки життя із ока б'є,
Поки груди не зстуденіє,—
Ще, молодче, все твоє!
Хоч почувеш сил утому
І туман заступить путь,
Хоч зморозить молодому
Серце жаль, ненависть, лють—
В грудях тепла кров промовить
І поверне волі власть,
Хворе серце оздоровить
Молода любові страсть...

Д у б.

Він сотні літ простояв тут могучий,
А хоч од вітру гір тряслись гранити,
Здавалось, він гранит перетриває.

Він бачив не одно. Не знав страху, ні
жалю,

Хоч бором туча лютилась скажена,
Ламаючи ялиці і берези...

Аж раз збудив його у темній ночі
Грім голосний, роздер його надвое,
А лютий вітер до землі ним кинув.
І ледві пень ще пірваний остався
В землі. Ще в смерті сильний величавий
Конав діброви син, рамям широким
Припавши тихо к зламаний березі.

* *
*

Умерла, спить дівчина ясноока,
Бліда, вся в білу одіж оповита,—
Мигтять свічки, навкруг тиша глибока.
І гризота ворухиться укрита:
Чому як раз тепер, тепер! вступилась,
Нечайно—квітка тучею пририта?
К любові, к житні так вона просилась!
Розумна, чесна, горда і несміла,
До мене з приязню сестри хилилась
Так просто, так сердечно; зрозуміла
Мій біль, мій жаль, розважила сумного,
Од мене тільки щирости хотіла.
Я не почув докору ні одного:
„Прийдіть! не прошу,— буду дуже рада.“
Та дармо я питався серця свого...
І біль ми давить груди, рве досада:
Тепер—це тепле серце вже студене!
Недавно, вчора—цвіт, життя принада...
„Не хтів мене,—живи тепер без мене?“...

ПОВОРОТ ТАТА.

(З А. Мішкевича)

„Підіть, діточки, разом підіте,
За місто, там при дорозі
Під чудотворний образ клякніте,
Змовте молитву до Бозі.
Нема татуся, щось не вертає,
В сльозах, трівозі дні сходять:
Повінь довкола, лісом блукає
Звір, та розбійники бродять...
Слухають діти і поспішають
За місто, там при дорозі
Під чудотворний образ клякають,
Мовлять молитву до Бозі.
Цілують землю: „Во имя Отця,
Й Сина, і Духа святого,
„Спаси, помилуй, Троице пресвята,
Нас ради імені твого“.
І „Отче-наш“, і „Вірую“, й прочі
Всі молитви промовляють.
В книжечку потім звернули очі,
Пісню побожну співають.
„Пречиста Діво“—брат починає,
Молодші тягнуть за братом
„Небо і земля Тебе величає,
Змилуйся, змилуйсь над татом“...
Аж ось і вози затуркотіли,
Дітвора вози ті знає,
Скочили разом, загомоніли:
„Татусь наш, татусь вертає!“
І купець бачить, плаче й сміється,
З воза злізає вітати:
„Здорові діти! Як вам ведеться?
Чи довго було вам ждати?
Мама здорові? тітка? а слуги?
А от в мішечку оріхи...“
Говорять разом і цей, і другий,
Гомону повно і втіхи.
„Ідьте поволі, я пішки хочу
З дітьми додому вертати“...
Аж тут опришки довкола скочуть,
Дванадцять! страшно й сказати.
Бороди довгі, лица негожі,
Взір дикий, одіж плюгава.

Мечі при боці, в чересах ножі,
 В руках грубезна булава.
 Скрикнули діти та й заміли,
 Туляться при батька лоні...
 Жажнулись слуги, пан побілілий
 Тремтить, складає долоні:
 „Заберіть вози з всіми майнами,—
 Крім життя,—що зі мною,
 Та не робіть ось їх сиротами,
 Молоду жінку вдовою“.
 Дарма не чують. Цей випрягає
 Віз, бере коні, а другий
 Кричить: „Де гроші?“ дрюк піднімає,
 З ножем рвесь інший на слуги.
 Втім старший скрикнув: „Стійте, хло-
 пята!“
 Гонить ватагу з дороги,
 І випускає діти і тата;
 „Йдіть—каже—йдіть без тривоги.“
 Дякує батько отаманові.
 „Не дякуй,—цей тут говорить—
 Я сам втопив би ніж в твоїй крові,
 Сли б не молитва дітвори.
 Діти вчинили, що тя пускаю,
 Що будеш жити—їх діло,
 Вони подяку всю нехай мають—
 Ось як оце ся скоїло:
 Чуючи здавна, що меш вертати,
 Я і мої побратими
 Взялись тебе ми тут дождити,
 І ждали днями цілими.
 Нині йду, дивлюсь через ліщину,
 Моляться діти до Бога...
 Зареготавсь я—та за хвилину

Взяли ми жаль і тривога...
 Згадалась рідна міні хатина...
 З рук дрюк випав тяженький—
 І в мене жінка, в жінки дитина,
 Синок—такий ще маленький.
 Купче, їдь з Богом, я у ліс мушу...
 Ви діти, тут при дорозі—
 Сли спом'янете—за мою душу
 Змовте молитву до Бозі.“

В БОРНІ.

В борні за жизнь, для себе, чи для брата
 Палкий юначе, не забудь одного—
 В тобі самім вся поміч і заплата.
 Чи маєш матір, батька дорогого,
 Зріс в теплій хаті, плеканий ріднею,
 Люби їх,—кине жизнь колись самого...
 Знайшов ти друга з ясною душею,
 З порадою в потребі, без облуди—
 Ціни, бо прийдеться розстатись з
 нею...
 Без милости, козаче, в світі буде
 Життя гонити нас. То ж жий, тру-
 дись,
 І дяки не бажай. Хоч люди—добрі
 люди...
 А не побачиш плодів труду свого,
 І смерть підкосить в цвіті жизни силу,
 Впадеш ти край прапору золотого—
 Хоч гляне де хто може на могилу.

Мусій Степанович Кононенко.

(Псевдонім М. Школиченко)

Род. 1864 р.

Виступив на літературну ниву в 1883 р., коли в Києві видано його поему „Нешасне кохання“. В 1885 р. надруковано збірничок його поезій, під назвою „Ліра“, в 1889 р. надруковані його казки (віршами) „Москаль, змій та царівна“, в 1889 р.— „Княгиня-кобзарь“, 1895—„З Богом не змагайся“. З 1889 р. Кононенко почав друкувати свої твори в „Зорі“, „Правді“, „Буковині“, „Дзвінкові“ і „Літературно-Науковому Вістникові“. Поезії його переняті ширим поетичним чуттям і дають гарні малюнки життя. Прозою Кононенко написав казку „Ратуй“, оповідання: „Злодій“, „Вихрестка“, „Між народ“, „На селі“ і инш. Переклав з російської мови оповідання: „Дідів скарб“. Він писав і критичні замітки, між иншим, дав критику (з естетичного погляду) Шевченкової поезії „Ой, люлі-люлі, моя дитино!“. Кононенко, син кріпака, родився 22 серпня 1864 р. на селі в Прилуцькому повіті, в Полтавщині. Вчився поет у сільській школі зсього дві зими, бо треба було робити дома. Батько поета рано умер і покинув його з старшим його братом сиротами. Ще у школі почав Кононенко писати вірші. Перші свої вірші він написав по російській, бо у книжках, які бачив у школі, були самі російські твори, і він навіть не думав, що можна писати українською мовою. Коли він показав ці вірші старшому братові, той сказав, що в їх неначе бракує кінця і сам дописав кінець по українській. Це здивувало хлопця і він спитав брата, хіба ж можна писати поезії мужицькою мовою. „А чому ж не можна? адже у нас співають пісні, а пісня то все ж одно, що вірші“, одказав брат. Ця розмова дуже вразила хлопця, і з того часу він почав складати українські поезії на зразок народніх пісень. Та не довго довелось йому тішитись цим: коли вмер батько, йому довелось помагати братові в хазяйстві, а років через два після батька, умер і брат, і хлопцеві прийшлося ще тяжче бідувати. До того ж він був ще й здоров'ям слабкий. Дядько його, бачучи, що він не здатний до тяжкої сільської роботи, одвіз 16-ті літнього хлопця у Київ і наняв лакеєм

до прохвесора Шкляревського (1880 р.). У Києві поет уперше побачив українські книжки, які продавались на столиках на Хрещатику, і купив собі „Тополю“ і „Наймичку“ Шевченка. „Тополя“ сподобалась йому формою, але змістом не задовольнила, бо „це так, неначе казка,—по що це писати в книжку“; „Наймичка“ ж зробила на його величезне вражіння: він перечитував її кілька разів і плакав, як дитина. Лакейська служба лишала поетові доволі вільного часу і він знову почав писати поезії. В 1883 р. деякі українці довідались од Шкляревського про поета і стали йому в пригоді. Вони допомогли йому видати поему „Нещасне кохання“, і почали вчити його до іспиту на сільського вчителя. Якийсь час він слухав педагогічні курси, та скінчити їх йому не довелося, бо його забрали в салдати, де він прослужив з 1885 до 1890 р. Одбувши солдатчину, Кононенко поступив на службу в контору в одному великому українському місті. Довгий час служив в Управленні Південно-Західньої залізниці. Тепер купив собі на Волині маєток і господарює..

Літературні джерела для біографії: 1) *Оіоновський*—Іст. літ. Ч. III; 2) „*Вік*“, т. I (1902); 3) *Больш. Энцикл.*, т. II.

ВЕСНА.

Прийшла весна, шумить Десна
Та хвилі розганяє;
„Пора, пора, вставай од сна!“—
До діда промовляє.
Прокинувсь дід—Дніпро старий,
Реве, гуде, клекоче;
Десна жартує, гомонить,
Радіє та регоче,
Та міцно горнеться до уст
Дідусенька старого,
Щоб той всі сни їй розгадав,
Ведуть вони до чого?
— „Я мучилась в тяжкому сні,*
Казати починає,
— „Та дай пробуркатись міні!“
Дніпро перебиває,
І гнівно свій надувши ус,
Тріпоче головою
Та позіхаючи зі сну,
Несе й Десну з собою...
— „Які там сни? Тепер кажи!“
Аж літом Дніпр питає...

Та в спеку спить, мовчить Десна
І мовить не здолає...
Лишень вітрець шумить по ній
І ніби тихо каже:
— „Десна весною ожива,
Весною сни раскаже!..“

ЗАВТРА.

Довго, довго ми мовчали,
Та терпіння вже не стало,
Бо, де кинеш тільки оком,
Все заснуло, задрімало!
А роботи ж—Боже, Боже,
Скільки праці отіє!..
Але часу щоб не гаять,
Краще завра ми про це!
А тепер мерщій до діла,
Нумо ж зараз починати!
Перш усього сон громадський
Треба швидче розігнати;

Треба так, щоб діло спільне
 Закипіло як живеє,
 Бо без цього... Ні вже завтра
 Всі ми візьмемось за цеє!
 А тепер складемо програму,
 Як вести громадське діло,
 І по ній тоді ми працю
 Будем гнати жваво, сміло!
 І найперше у програмі
 Ставте правило святее...
 Ні, стривайте, краще завтра
 Поміркуєм ми про цеє!
 А сьогодні й без програми
 Слід би нам урахувати,
 Що давненько ми збирались
 Голод людський описати.
 Освітить його джерела,
 Дошукатись, що тут злеє,
 Що не тільки тут природа...
 Ні, вже завтра хай про цеє!
 Бо сьогодні, справді, пізно,
 Скоро зверне вже з півночі,
 Та й не схопим все одразу,
 Тут багато треба мочі!
 Але що ж?—робити треба,
 Бо без праці тут не теє!
 Але ж завтра безпремінно
 Розміркуєм ми про цеє!
 Бо роботи, ой роботи!
 Треба швидче, пильно братись,
 Тут дебати не допоможуть,
 Час із ними розквитатись,
 А мерщій, мерщій до праці—
 Воруши і цеє, й теє...
 Ну, та завтра безпремінно
 Поміркуєм ми про цеє!

*
 **

За думою дума мій мозок ворушить
 У довгі безсонні ночі,
 Нудьга всю істоту мою огортає,
 Не можуть заснути мої очі.
 Я хтів би заснути, забутись на хвильку,

Порвать надолужливі мрії,
 Та нічим ті думки мої припинити,
 Утратив на сон я надії.
 О, соне байдужий, холодний, недбалий
 І в тебе в природі ті вади.
 Якими багаті друззя мої ширі,
 Охочі в недолі до зради!
 О, соне зрадливий! О, друзі невірні!
 Одної ви владі і роду:
 В щасливу хвилину найкращі ви друзі
 І зрадники перші в негоду.

С В О Б О Д А.

Коли родився я на світ,
 Так доглядала мене мати;
 Коли ж підріс—учителі
 У школі стали доглядати.
 Життя плило. Друззя мої
 За мною доглядати стали
 За ними критики мене
 На шлях бажаний направляли.
 Тепер і критики й друззя
 Свій догляд трохи поменшили,
 За те „блакитні“ догляд свій
 Старанний, пильний „учинили“.
 Біда, біда на світі жить!—
 Без догляду не зробиш кроку!
 Умреш—і там земля сира
 Тебе догляне зверху й збоку.

С И Р О Т А.

Один він зостався у хаті,
 Один і на світі зоставсь,
 Бо тата не віда, а з ньенькою вчора
 Хлопчина на вік розспрошавсь...
 Умерла матуся, хатина сумує
 І пустою дище вона...
 Тепер лиш у найми сирітці
 Лишилася стежка сумна.

І взяв він на плечі торбину,
 Пошарпану шапочку взяв,
 Замкнув свою пустку-хатину
 І в найми з села почвалав.
 За царину вийшов і бачить
 Стоять могилки та хрести,
 І хлопця сиріточку вабить
 На те кладовище зайти.
 Іде він на свіжу могилу,
 Пошарпану шапку здіма,
 А в очах зрина якась думка
 Глибока, сумлива, німа.
 Нарешті нахмурилось чоло,
 Зірвалось зітхання з грудей,
 І буйнії сльози на землю
 Покапали з тихих очей.
 Схилилась на груди русява
 Сумна, молода голова...
 Пішов сиротина, а вітер
 Чуприну його роздува...
 І зникли могилки, сховались,
 Не видно вже навіть хреста...
 Шапчину ж стареньку і досі
 Несе у руках сирота.

БАТУРИНСЬКІ РУІНИ.

Пливе опівночі над Соймом рікою
 Замислений місяць високо,
 Бліде його чоло тугою, журбою
 Пронизане дуже глибоко.
 Він кидає погляд з високого стану
 На чорні облупані стіни:
 Були ті стіни будинком гетьману,
 А нині—сумливі руїни.
 В руїнах чорніють, як марища очі,
 Високі вікна та двері;
 За вікнами пугач пугука що-ночі,
 Неначе на власній квартирі.
 І страшно, і сумно ті згуки лунають,
 Далеко їх чути з будинка:
 В Батурині ними малечу лякають,
 Коли вередує дитинка.
 І місяць засяяв у стелю діряву,

Горорізьбу став озирати,
 Послав і до груби пасмину яскраву
 На вибитих кахлях блищати.
 Освічує місяць високі руїни,
 А Сойм шепотить між горами:
 „Гей, де ви? Вставайте, батьки України,
 Сумує будинок за вами!“

ЗАПОВІТ ЯРОСЛАВА МУДРОГО.

Умираючи, князь Ярослав
 Заповіт своїм дітям покинув,
 Щоб Україна-Русь, край наш любий-
 святий,
 У руках у синів не загинув.
 В заповіті тому написав Ярослав
 Коротеньке та мудреє слово:
 — „Ви любітеся, дітки мої,
 Та шануйте одно ви одного;
 Та щоб згода між вами була,
 Вас бо ненька одна породила,
 І тоді вас ніщо не злама,
 Й не здола вас ворожая сила.
 Коли ж буде незгода у вас,
 То загинете ви, мої діти,
 Та загубите й край дорогий,—
 Буде лихо тяжке він терпіти.“
 Поховали сини свого князя-отця
 Та й Вкраїною правити стали;
 Але батьків святий заповіт
 Залишили вони, занедбали.
 А Україна-Русь, наша мати свята,
 Повилася у тугу та горе;
 Роспилось по ній князювання нове,
 Мов хвилясте несетеє море:
 Брат на брата війною пішов,
 Сполувчившись з чужою ордою,
 І заплакала Русь, застогнала кругом,—
 Полилася недоля рікою...
 Не орач тоді в полі співав,
 А на нивах круки закричали,
 Та крилату свою величезну сімью
 На обід на кривавий скликали.
 І злітались, як хмари, круки

Та й довбали козацькі очі,
 А вже решту сіроми-вовки
 Доїдали у темні ночі.
 Проминули ті смутні часи,
 За сдмінами бігли одміни,—
 Одмінилось усе, тільки той заповіт
 Не змінивсь аж до нашої днини.
 Ми читаєм його, заучаєм його,
 Та нема і тепер у нас згоди,
 І панують над нами давно
 То одні, то другії народи.
 І втягнулись ми широко в ярмо,
 Вже щиріше не можна втягнутись,
 Бо вже рідне, своє нам зробилось чуже,
 До чужого ж ми стали горнутись.
 І беспечно нам в шкурі чужій,
 Ми забули, що єсть у нас мати,
 Ще й без сорому кажем під час:
 „Україні-Русі вже не встати!“
 Правда, любі мої патріоти брати,
 України-небоги синочки!
 Правда, сестри байдужі мої,
 Удовиці старенької дочки!
 Нашо здався вам край дорогий?
 За що вам свою неньку кохати?
 Ви зросли, живете—непотрібна тепер
 Вам убогая рідная мати!...

Д І Т И.

ЛЮблю я діточок маленьких
 У перші роки житні їх,
 Коли на губках червоненьких
 Привітно сяє любий сміх,
 Та ллється янгольська мова
 Без кривди, хитрощів, брехні,
 І од того святого слова
 Чудне щось діється в міні.
 Та мова серце оживляє,
 Його чимсь любим напува,
 З душею тихо розмовляє
 І в ній картину розкрива—
 Страшну, докірливу картину,

Де скрізь неправда вздовж і вшир,
 Котрій вклоняться без упину
 Навчив мене наш грішний мир.
 І любий той напиток серця
 Ляга вже каменем на дні,
 Гіркіше, ніж полинь озветься,
 І посила докір міні.
 Живи ж усім ти на одраду,
 Всіх, милее дитя, вітай,
 І всім про кривду та про зраду
 І день і ніч напоминай!

Після дощичку в суботу.

Все на світі чергу має,
 І у справах помаленьку
 Ми вперед, вперед потроху
 Будем сунутись тихенько.
 Розуміючи це добре,
 Всі взялись ми за роботу.
 Тільки дні оці наступлять...

Після дощичку в суботу!
 Зникнуть сварки, зникнуть лайки,
 У труну незгода ляже;
 Неувічливість громадська
 „Прощайте!“ всім нам скаже.
 Правда знищить ворожнечу,
 Брехні, заздрість—всю гидоту!
 І настане це запевне...

Після дощичку в суботу!
 Не зустрінемо голоти
 З мозолями та горбами,
 Бо убогі і багаті
 Стануть рівними братами!
 Всі ми, всі зітхнем вільніше
 Після сліз та після поту,
 Тільки ж день оцей настане...

Після дощичку в суботу!
 Люди стануть непідкупні,
 Вже не будуть продаватись
 Тілом духом, та од себе
 За карбованця зрікатись;
 Кожний буде поважати

Тільки чесную роботу,
І продажніх ми не стрінем...

Після дощику в суботу!
Ми права здобудем людські,
Будем власні школи мати,
А книжки, журнали всякі—
Скільки схочем видавати,
Бо не буде навіть згадок
Про безгрішма та темноту.
І настане це запевне...

Після дощику в суботу!
Шасно, любо, безтурботно
Будуть наші дні минати,
Та що день і що хвилини
Злих на добре наvertати,
І почнуть вважатись люди
За найкращую істоту,
І настане це, настане...

Після дощику в суботу!

В осени.

Сумно на дворі зробилося,
Небо невміте дріма,
Серце трівожно забилося,
Думок веселих нема!

Жвава надія кипучая
Стала вже мляво кунять,
Осінь нелюба гнітючая
Хочь й надію приспать...

Ой не, давайся, кохана,
Люба надіє, моя,
Хай свого смутку не відає
Горда голівка твоя!

Ти стрепенися, не гаючись,
Хмаркам сумним не корись,
Линь до мети, не вагаючись,
І як той сокіл дивись!...

В е ч і г.

Сховалось сонце за горою,
Туман легенький землю вкрив,

Шепоче вітер з осокою,
Гайок зелений потемнів;
Далеко співи десь лунають,
На небі зірка миготить,
Отари з поля поспішають,
У холодочок одпочить.
Блакитне небо обгорнуло
Усю рослину, всіх людей,
Село в садочках потонуло,
Затьохкав пісню соловей...
Моя Україно, мій ти раю,
Ти чарівниченько моя,
Я без кінця тебе кохаю,
Ще й більш кохати хочу я!—
Хотів би я тебе руками
До серця широко пригорнуть,
У очі глянути очами
І вже навк тоді заснуть!

Зя нелюбом.

Одружили мене силою
З осоружною дружиною,
Отруїли моє серденько
Батько, матінка з родиною!
Ой, не вже ж то вам ні гадоньки,
Що сльозами я вмиваюся,
Що клену свою недоленку,
Що за любим побиваюся?..

Було вийде він на улицу,
Та й співає так любесенько,
В мене серце затріпочеться
І біжу, було, скоресенько.

Було любий приголубиться—
Серце щастям упивається,
А зирнеш йому у оченьки
Все на світі забувається...

„Я щасливий, моя зіронько!“
Він шептав міні, цілуючи,
До грудей схилив голівоньку
Косу шовкову милуючи..

А тепер до кіс расплетених
Руки нелюба торкаються,

І отрутою холодною
 Аж у серці окликаються.
 Привітає—плакати хочеться,
 Поцілує—серцю мученьки,
 І мов пуги опускаються
 Мої теплі, білі рученьки.
 Одружили мене силою
 З осоружною дружиною,
 Отруїли моє серденько
 Батько, матінка з родиною.

О С І Н Ь.

Знову темною грядю
 Ходять хмари з краю в край,
 Знову плинуть, наступають
 І на села, і на гай.
 Облягає дощ холодний
 З усіх боків і країв:
 Згряя зляканого птаства
 Полетіла із гаїв.
 Плинуть хмари, виринає
 Мовчазний їх чорний гурт
 І, неначе ті ватаги,
 Впливають там і тут.
 Пожовтіла вся рослина,
 Обезсиліла, злягла.
 Скрізь темнота, скрізь негода,
 Всюди темрява та мла.

ЗАСВАТАНІЙ ДІВЧИНИ.

Ти сумуєш, кохана дівчино,
 Що тебе до вінця поведуть,
 Що тоді вже віночка ніколи
 На головку тобі не дадуть;
 Що у шовкову косу розкішную
 Ти вже стрічок не будеш вплітати,
 Що в таночках з подругами любими
 Вже не будеш веснянок співати?
 Не сумуй ти про се, чорнобривая,
 І видочка свого не тумань,
 А очицями любо та весело
 Ти на власную долю поглянь.
 Буде в тебе хатина веселая,
 В ній дружина нового життя,
 І мов квітка хороша, пишная,
 Усміхнеться до тебе дитя.
 З губенят його слово нечуване,
 Слово перше до тебе злетить,
 Привіта воно душу теплесенько
 І серденько твоє обновить.
 Стрепенеться воно, мов та рибонька,
 Твій видочок, як мак, розцвіте...
 А якеж тее слово нечуване?
 „Мамо!“ слово те перше святе.
 Не сумуй же, кохана дівчино,
 Не тумань і видочка свого!
 Тебе кличе життя невиміруєє,
 Щоб продовжити далі його.

